

1989. Karácsony

BÖSZÖRMÉNYI ZOLTÁN

A lugasban hull a hó

Ülök a lugasban,
torkomon a csend
szorító keze.
A perc nyugtalan
mókus. Ugrálna,
de nem lehet.
Nagy a hó.

Ülök a lugasban,
mint akit a magány,
lámpaoltás után,
a kertben felejtett.
Bemennék a szobába,
de nem lehet.
Nagy a hó.

*Kellemes karácsonyi
ünnepeket!
Boldog új évet!*

Köszöntjük a 70 éves **Makkai Ádámot**

Beszélgetés **Nagy-Kálózy Eszter** és **Rudolf Péter** színművészekkel

Faludy György: Rotterdami Erasmus

Pozsonyi Ádám: Tök az adu

Onagy Zoltán: Rövid mese négy szerelméről

Háy János: A has

Szócs Géza Sohár Pálról és a kettős vagy kétszeres nyelvi hazáról

Irodalmi Jelen-bemutató Oslóban

Kritika **Bartalis János, Pongrácz P. Mária, Ambrus Lajos, Szabó T. Anna, Méhes György, Kántor Lajos, Nemes Nagy Ágnes, Szilágyi Zsófia** könyveiről

Vida Gábor a 13. Alter-Native Rövidfilmfesztiválról

Kritika **Simó Márton** tollából a *Hervadó virágok* című filmről

Déjà vu – avagy a múlt idő jövője

Pérel Zsuzsa gobelinbe szőtt transzcendens üzenetei

(Földig érő nagy ablakok, majd fölnyúlnak a valamikori parasztház fagerendás mennyezetéig. Mindenütt régi tárgyak, fonalak, színek. Az egyik üres fonalas kosárkában fekete-fehér cica fekszik. Mozzanattalan. Nem riasztja a látogató. A szoba nem nagy, de be is tölti a hatalmas szövőszék. A feszes, magasra húzott szálak mögött felsejlik egy út, fák és egy emberalak rajza. Ebből majd gobelin lesz. Pérel Zsuzsa ül mögötte, fehéredő hajával, mindig mosolyra kész arccal, tiszta tekintettel. Nem fog rajta az idő.)

– A Bartók-émlékházba fog kerülni ez a gobelin, a koncertterembe – mondja. – Május óta szövöm, és én is nagyon várom, hogy lássam: mit csináltam, mert így, munka közben, mindössze 30 centit látok előre... Jövőre Bartók-émlékév lesz, márciusra készülök el, akkor fogom megtudni: *jól gondoltam-e, hogy valóban azt szövöm, amit szövék?* Ez nem olyan műfaj, mint a festészet, ahol a művész hátra tud lépni és megnézni a teljes kompozíciót, amit fest, hanem itt el kell túrni, hogy csak nagyon sokára lehet látni az egész művet. Semmiféle mód nincs arra, hogy én a szövőszéken visszanézzem azt, amit addig szőttem, hiszen a szövőszék hengerét mindig tovább kell tekerni.

Történetesen ezen a gobelinen – talán... a *Kékszakállú herceg várára* is utalva – a férfi és nő, a

nappal és éjszaka megidézése történik. Erről az „összetartozás–elválás” örök kapcsolatáról akarok szólni. Miután a kárpit koncertterem falára készül, mindenképpen azt szeretném, hogy a hallgatóság *ne nézőközönség* legyen, hanem a képem felszabadítsa a fantáziát és a képzeletet, és így adjon még nagyobb szárnyat a zenének.

– *Nagy felelősség és feladat Bartókot szövésben-megfogalmazni. Nem aggasztja ez?*

– Amikor én ezt a feladatot megkaptam, akkor összeomoltam. Először a boldogságtól, másodszor az egésznek a súlyától. Tüdniillik mérhetetlenül szeretem, tisztelem Bartók zenéjét és a személyét. Ráadásul, hogy még legyen egy szál – hogy stílszerű legyek –, a nagyapám, Pérel Imre lerajzolta Bartók Bélát, ő pedig úgy de-

dikálta a kész portrét, hogy gyönyörű kottát írt rá... Ez a kép a Zenetudományi Intézet falán függ a budai várban. Úgy éreztem, hogy most itt egy spirituális háromszögben ülök: Bartók, nagyapám és – csekélységem. És egyre csekélyebbnek éreztem magam a feladathoz. Aztán azt mondtam, hogy olyan régóta várok valamit, ami olyan *igazi* feladat. Mert általában én adom magamnak a feladatot. Épülnek a középületek, s valahogy nem gondolnak rám.

Hála Istennek, hogy úgy érezték: ez az én feladatom. Ráadásul Bartók örököse rendelte meg ezt a képet, nagy örömmre. Elkezdtém olvasni minden fellelhető Bartókkal kapcsolatban, mert nagyon sokszor inkább irodalomból indulok ki. **Folytatása a 26–27. oldalon**

VENNES ARANKA

SZILÁGYI ZSÓFIA

„kimegyek, hogy legyen miért bejönni”

Schöpflin Aladár összegyűjtött leveleinek kötetét lapozgatva, ahol az évek előrehaladtával címzettként egyre sűrűbben bukkan fel Babits Mihály neve, kezdetben még *Igen tisztelt Uramként*, majd, 1913-tól, *Kedves barátomként* megszólítva, úgy tűnik, Babits levelei úgy a húszas évek közepétől kizárólag Esztergomhoz köthetők. Az első esztergomi, Schöpflinnek szóló Babits-levélen rögtön a „sürgős és fontos”, a Pestre való bejutást megakadályozó „gazdateendők” kerülnek elő. Esztergom *kint* van, az 1923-ban megvásárolt Babits-ház fent a hegyen, a „várostól” távol, ahova csak a posta jut el, és a levelekkel nagy nehezen kicsalogatott barátok. És ez a ház többszörösen is szöveggé változik, hiszen egyszerre lesz a beszélgetés, az írás színhelye és, legalábbis a művek mögött nagy buzgalommal önmagukat, valamint saját, általában sokszorosan megkérdőjelezhető „valóságukat” helyező írófeleségek egyikének, Tanner Ilonkának a véleménye szerint, versbéli képek kiindulópontja. Babits azzal csábítja Esztergomba barátait, hogy alkalmuk lesz végre beszélgetni,

hiszen azt itt „mennyivel inkább lehet, mint az utálatos Budapestén”, Tanner Ilonka pedig *Költészet és valóság* című írásában egyszerre idézi meg az esztergomi ház tornácán föl-alá sétálgató, szavakon töprengő költőt, és a művek mögött állítható esztergomi valóságot: „S az úr, a szomszéd falu, a szomszéd csillag, a csirregő madarak – ez mind esztergomi kép, s a felhők alatt lengő magányos házban töltött napok íze. A sokablakos, tág verandába besugárzó aranyos panoráma nélkül nem születhettek volna meg az esztergomi versek, vagy egészen mások lettek volna, mint ahogy az ember is megváltozik még jellemében is más égtáj alatt.”

Esztergomból született jó pár Babits-vers, többek között a *Mint a kutyá silány házában*, a *Verses napló*, vagy a *Zengő légyokol*, állítja a milió-elméletet önmagukra alkalmazva Tanner Ilonka. Nekem viszont a szövegekből születik meg Esztergom, és ez, a versekből kirajzolódó, már a legkevésbé sem egy jól körbejárható kisvárosra hasonlít, sőt, szinte meg sem különböztethető Móricz Leányfalujától, Kukorelly Endre Szentist-

vántelepétől vagy Balázs Attila Szentendrétől. A menekülésre, az elrejtőzésre, a visszatalálásra tett kísérletek szinterei ezek: nem a zajos várossal szembeállítható csendes kertek, hegyoldalak, házikók, hanem a külvilágot kirekeszteni szándékozó belső világ kiterjesztései: „*azt képzeltem, hogy itt letelepedhetnék, hogy / az egész táj belőlem sugárzik, körém / rendeződik.*” (Kukorelly Endre: *Egy Mindenféle kép*) Az elvesztett gyermekkor újratemetésére kísérletet tenni és letelepedni, már nemcsak képzeletben, Szentistvántelepen, kipróbálni azt, milyen nemcsak nyáron átélni a szédítően boldog gyermekkor unalmát. „Mert sehol úgy nem tudunk unatkozni, mint itt”, írja Móricz Virág a leányfalui házról, ahol apja igyekezett megalkotni önmagát parasztagdaként, ami nem volt soha, egy pillanatig sem: termelt a piacihoz képest tízszeres áron zöldségeket, és maga köré gyűjtötte azokat a napszámosokat, akik dolgozni nem, csak mesélni tudtak, mint például Papp Mihály, a *boldog ember* Jóó Györgye, aki a kukorica és a krumpli közül kikapálta ugyan a tököt, de története-

ből regény születhetett. Balázs Attila pedig, *A meztelen folyó* című kötet kezdetén, Victor Bahia képében, egy esztergomi focimeccsről Budapestre visszatérve, majd onnan kiautózva Szentendrére, egy domboldalon ülve láthatja a Dunát, amely elkanyarog egészen az elhagyott Újvidékig: „Inni a folyóból, amelyik a távoli Fekete-erdőből ered, folyik Ulmál, Regensburgnál, Passaunál, Bécsnél, Pozsonynál stb. Elhőmpölyög Esztergomnál, nagyot kanyarodik Visegrádnál, hogy Szentendrénél is jól látható legyen, a Szamár-hegyről például, vagy az Áfonya utca fölül, a Róka-árok mellől, egy kis romház tetejéről, ahová létrával legkönnyebb feljutni.”

Idill és fájdalom Budapest körül. Elvesztett szülőváros, visszahozhatatlan gyermekkor, Budapestről kimenekített, mert ott válnálhatatlan, Leányfalun háziasszonnyá tett Csibe, az idegyenge Babits mellett (Móricz szerint, aki elég jól értett az öngyilkosságba kergetett feleségehez) Esztergomban többször a Dunába ugrani készülő Tanner Ilonka. Befelé menekülni nehéz. És akinek már nem volt más lehetősége, hiszen arisztokratáként hatalmas birtok vette körül, feleséggel és rengeteg gyerekkel, kimennie ezért nem volt honnan és nem volt hová, az időnként beült a zongora alá. Ott próbálta a saját esztergomi hegyoldalát megteremteni Lev Nyikolajevics Tolsztoj, aztán kifutott a világból.

TURCZI ISTVÁN

Rózsás vers

Vas István-variáció

Ma végre rózsás kedvemben vagyok.
Ha nem vigyázok, lesz vers is, *szent bolond*,
no nem az a széllal bélelt, *mártírfényű*,
mit a novemberi napfény *világi glóriába font*.

Nem lesznek benne rózsák: vad-, gypü-, ebróza,
sem tövisek, páratlanul szárnyalt levelek,
meta-eufóriába áztatott, ajándék töltőtollamat nem szántja mélyen lírai üzenet.

Mi lesz benne, ha szinte semmi sem? Például
Pista bácsi és az *önző, nehéz tudású sejtelem*,
hogy az „ómódi” rapszódiai, dalok és elégiák
'91 óta, lassan tizenöt év, hiába utaznak velem,

hogya találkozunk, valahol Cambridge
és Róma között, hol a *modern, magyar árnyak*
a buklikus vérrel itatott időben kedvükre leszállva
vigaszra, versre a múzsák küszöbén megálltak,

méltómód köszönthessem őt. Rózsás hangulatban,
a *perctől ihletetten* mesélhessem a történetet,
mit csak Piroska hús mozdulata, ahogy teát tölt,
s a szentendrei kert bologató fáit rejtenek.

Szakmáztunk, mint mindig. Rím-hímtagok
csendes csatája zajlott: arra, hogy „nagy láz”,
vajon Babits, Tóth, Radnóti vagy Lőrinc
mondana-e jobbat, mint a „székesegyház”?

Azután Ben Jonson, Molière köntösébe bújva
mutatta meg, ki miért s miért nem összetéveszthető.
A múzsák tárgyában utóbb csak annyit mondott:
„Legnagyobb ihlető erő már régóta a határidő!”

Hát ennyi. Közben kinézek az ablakon;
hópelyhek, idén először. Kicsik és nagyok,
akár az emlékek: lehullnak, eltűnnek lassan.
Ma végre megint rózsás kedvemben vagyok.

Átjáró

LÁZÁR ERVIN

Bogárjáték

Úgy esett, hogy *A magyar állatvilág szótára* című, felettébb érdekesítő könyvben kerestem valamit. A *méhek* címszóra esett a tekintetem, s ott is ragadt azon nyomban, mert valami versfelét pillantottam meg. Így kezdődött: acél, álarcos, bányász, bundás, búzavirág, csengettyű, darázs, dongó, fali, földi, füzény, gatyás... Ennyi elég is egy jótét léleknek, hogy azonnal maga elé képzeljen egy acélálarcos falidongót, ahogy bányászbundába és füzénygatyába öltözve búzavirág-csengettyűvel próbálja eldarázsolni tiszteletreméltó ügyfeleit. S hogy lehet a tisztelt ügyfeleket legkönnyebben eldarázsolni? Természetesen verssel, azaz szómágiával.

Persze, hogy tudja az ember; a nyelv egyebek között történelem, néprajz, kortörténet, lélektan, esztétika, mitológia, sőt, talán egy kicsit matematika is. Meg játék. S vajon a játék van-e olyan komoly, mint az itt felsorolt tudományok? Kí tudja.

Mindez persze csak azután jutott eszembe, miután tölem szokatlan szorgalommal nekiláttam, s a magyar nyelvben használatos bogárjelzőkből össze nem raktam egy verset. Ezt:

Állas alomban árva aszat, idehallik a bolhabronz,

az atkabarka butabúvár cserecsigával dobrol.

A csikcsipkézű dohánydongó féregfövenyen csöszködik,

Gammaganéjon fészkesfinác harsogja gyapjas érveit.

A kéregkomor kor hadékban egy hollóhúzó hangyahéj

elzengi dúltan kőriskúpos, pocokpongató énekét.

Hullahulló hagymahajnalban kel az olajos juhkalász,

a puderpudvás spárgasuszter kénkendermaggal zongoráz.

Korhó korong lilomlisztben, kiüt rajta a pejpenész,

a kaprakarmos iszapjános kezében ég a málnamécs.

Puha, rágványos réparéten szijácsok cickányt bontanak,

a tolvaj tölgynek pajzsa pattan a virágszákos domb alatt.

Kol osszális marhaságnak látszik, nem? Dehogynem. Csak azt tessék megmondani, hogy mitől lengi át mégis valami lilomlisztes báj, miért olyan kaprakarmosan életerős, és miért gyapjaz belőle egy fuvallatnyi kéregkomor szomorúság.

Egyes személyek más történelmi alakok, képzelt emberi lények, regényhősök társaságát viszik magukkal egy életen át. Julius Cézár például egész életében versengett Nagy Sándor tetteinek és győzelmének emlékével; Dante Vergiliust választotta kísérőjének egész életére, míg Petőfi Sándor Jean-Pierre de

Faludy György

Rotterdami Erasmus

Bérangert választotta ideáljának, pedig ő maga sokkal jobb volt nála. Én diákkoromban alighanem Supka Géza egyik cikkének kezdeményezésére Rotterdami Erasmust kaptam – mondhatni úgyis, hogy – kísérőmnek. Soha nem kíséreltem meg utolérni vagy elérni, mert ezt amúgyis hiábavaló kísérletnek tartottam volna, hanem kritikusan szerződtettem, érdeklődtem iránta, vagy néma párbeszédet folytattam vele, rendszerint elalvástól a sötétben.

Középkori emberek a hajnal előtti sötétben szoktak felkelni, és az alkony előtti világosságban bújtak ágyba. Így látom Erasmust felkelni reggel előtt: frissen, munkakészen ugrik fel az ágyból, és naponta hétszer derékig megmosakszik. Erről egyik könyvében is ír. Pietro Bembo bíboros ezt bujaságnak nevezi. Erasmus kortársai sokat foglalkoztak egyébként is a mosakodás kérdésével. Többségükben azt tartották, hogy nem szabad mosakodni, mert a megszáradt izadság rétege megvédi az emberi testet Isten hidegtől és Isten melegétől. Ezután Erasmus tolatkat helyez a tűzhely parázsra fölé, hogy keményre eddze őket, és pompót főz magának a felélesztett tűzön. Aztán odaáll írónőllványa mellé, és írni kezd. A XVI. század elején az írást bizonyos mértékig testi munkának tekintették, és az ülést hozzá léhaságnak minősítették. Erasmus nagyjerejű író volt és rendszerint sötétedésig dolgozott. Napi 25-30 oldalt tudott megírni, ami azt jelenti, hogy egy százoldalas polémiával 3-4 nap alatt készült el.

A világ Rotterdami Erasmust tekinti a humanizmus atyjának. Hogy a humanizmus micsoda (a szó eredete is XVIII. századi, Erasmus nem ismerte), azt nehéz definiálni. Én egyszer megbízást kaptam egy amerikai kiadótól, Stain and Day-től, hogy írjam meg a humanizmus történetét. Utánanéztem a dolognak, és kétségbeestem, hogy az olaszok által 1400 táján feltalált humanizmus 1540 körül megszűnt, és aztán jóval később folytatódott. Kérdés: hogyan? Voltaire humanista volt-e, aki ártatlan áldozatokat vett védelmébe, vagy sem? A nagy pedagógusok humanisták voltak-e, vagy sem? Anatole France humanista volt, vagy nem? És ha így van, úgy az utolsó három évszázad nagyjainak legalább fele humanistának nevezhető, noha egészen különböző utakon jártak. Végülis kétségbeesésemben döntenem kellett, hogy a humanizmus korai történetét meg lehet írni, a későbbit nem.

A humanizmust firenzei polgárok indították útjára, elsőnek nem is annyira Francesco Petrarcat nevezném meg, mint Poggio Bracciolinit, a firenzei köztársaság vezetőjét. Lényegében társaival azt érte el, hogy Firenzében elterjesztette a könyvnyomtatás szellemét, valamint a könyvgyűjtés annakidején mániának nevezhető dicséretes tulajdonságát. A középkor vége felé nagy általában könyveket – kéziratos könyveket természetesen – csak szerzetesek és egyházi kiválóságok olvastak, valamint szélesebb rétegben tanfüzeteket. Poggio az elveszett római irodalmat kereste, és a többi közt megtalálta a veronai dóm könyvtárában Catullus verseinek egyetlen fennmaradt kéziratát. Ugyanekkor megírta Firenze történetét oly módon, hogy a háborúk és megszárlások említését kihagyta. Poggio mellett és után számos olasz humanista következett. Köztük Plató összes műveinek első latin fordítója, Marsiglio Ficino, aki egyúttal Lorenzo de Medici könyvtárosa is működött, és aki teológiai munkáiban részletesen szólt arról, hogy a föld népei közül valamennyien hisznek Isten léteiben valamelyik esetleg primitívebb formájában, tehát méltóak az üdvösségre. Hozzátette

még azt is, hogy a gonoszokat Isten haláluk után még hagyja egy ideig élni, hogy megjavulhassanak. Nagy barátja Ficinonak, Giovanni Pico della Mirandola grófja, aki rövid életében a világ teológusait, minden vallásfelekezetét, még hozzá mohamedánokat és buddhistákat is össze akarta hívni Rómában, hogy egy egységes vallás szülessen meg összejövetelükből. VIII. Sixtus pápa természetesen megakadályozta az összejövetelt. Pico Lorenzo de Medicinél talált menedéket, és rendkívül érdekes könyvet írt a csillagjósok babonái ellen. A tanulást, a művelődést és a régi szerzők munkáinak kiadását rendkívüli előnyben részesítette a könyvnyomtatás fölhalálásakor. Ugyanekkor a XV. század második felében a humanizmus az északi országokat is elérte, többek közt Csehországot, Mátyás magyar király udvarát, Franciaországot, Spanyolországot és Angliát. Rotterdami Erasmus Gouldában született Németalföldön, még hozzá katolikus pap fiaként. Születését kétségbeesett iratokban, hazugságokkal próbálta leplezni, annak ellenére, hogy számos papnak volt törvénytelen gyermeke, köztük Agricolanak, az első németalföldi humanistának is, aki jókedvűen tréfálkozott e felett. Erasmus működését azért tekintik a humanizmus csúcának, mert voltaképpen a műveltség és a könyvek szerelmét ő jelképezte a legjobban, és az olaszok szenvedélye után elveit példátlan józansággal képviselte. Fiatal koromban, a harmincas években nagy kedvem támadt hozzá, hogy életrajzát megírjam, és működése lényegéről szóljak, noha, mint később olvastam, a múltban már 99 életrajzot írtak róla. Akkoriban Huizinga németalföldi tudós jeles, de kissé idejétmúlt könyve Erasmusról volt híres Nyugaton. Míg Ausztriában, Németországban és nálunk Stefan Zweig silány műve örvendett rendkívüli népszerűségnek. Ez ellen kívántam hadba szállni egy jobb könyvvel, de nem találtam kiadóra, így kénytelen voltam egy időre feladni tervemet. Jóval később angliai emigrációm idején jutott eszembe, hogy a British Múzeum könyvtárának segítségével biográfiát írjak Rotterdami Erasmusról. A könyv az Eyre and Spottiswoode Kiadónál és más nyelvű kiadóknál is megjelent.

Erasmus sok rokonszenves tulajdonsága mellett talán háborúellenes beállítottsága az egyik

legfontosabb jellemzője. Voltaképpen a háborúellenes beállítottság élesen és átfogóan nála nyilvánul meg először. Aquinói Szent Tamás ugyan figyelmeztet arra, hogy kétfajta háború van: igazságos és igazságtalan, de valójában az történik, hogy a két ellenséges fél közül mindkettő a maga háborúját mondja igazságosnak, és tartja az ellenfelét igazságtalannak. Számomra Bacchilidesz békedalán, a Shi King versén és Tibullus költeményén kívül Erasmus az igazi kezdet. Nézetem szerint ő nemcsak, mint gyalázatos emberi tulajdonságot ítéli el a háborút, hanem – csakúgy mint én – fajtánk örökletes örültségének tekinti. Alighanem fél attól, hogy ezt ilyen nyilvánosan kimondja, de aligha kétes, hogy ez az igazság, hiszen még a legvadabb bestiák: tigrisek, oroszlánok, jaguárok sem irtják a saját fajtájukat. Erasmus háborúellenessége jóval később a Harminczéves Háború idején lett újra népszerű, amikor a háború ellen írt könyve a magukat megnevezni nem merő nyomdákban jelent meg. A XIX. században, úgy tűnik, újra hallgattak róla, míg a XX. elején, 1912-ben a Bázeli Dómban kiváló írók, német és francia politikusok jelentek meg Rotterdami Erasmus sírjánál, és együtt mondták el: „Erasmus mester imádkozz értünk!” Ma már aligha lehet erről beszélni, amikor az Egyesült Államok köztársasági elnöke dicsekszik azzal, hogy háborút rendez.

Rendkívül érdekes Erasmus részvétele Luther és Kálvin vallásháborújában. 1510 táján a humanisták tele reménnyel abban bíztak, hogy a három fiatal uralkodó, V. Károly német-római császár, I. Ferenc francia és VIII. Henrik angol király egy békés, nyugodtabb, felvilágosultabb világ elrendezőjeként szerepel majd a történelemben. A voltaképpeni baj akkor indult meg, amikor a németek, franciák és angolok egymás után és kölcsönösen megtámadták egymást – V. Károly és I. Ferenc mindhalálig viaskodtak egymással, a német parasztháború megszárlása útnak indult, és a katolikus-protestáns vallásháború kétszáz évig uralta a tért. Erasmus eleinte kiállt Luther Márton mellett, megjegyezve, hogy új és bátor hang jelentkezik a katolikus egyházban. Ő maga addig Szent Tamás ellen az úgynevezett krisztusi teológiát hirdette, amelyet szinte teljesen a Bibliára, Szent Pál szövegére alapozott. Valójában Erasmus azt hitte, hogy a szükséges

keresztény teológia a Bibliában található, mégpedig a Biblia egyik el nem rontott másolatában. Ezt a másolatot nem találta meg, mert nem volt megtalálható, így azután bibliafordítása nem sikerült Szent Jeromos szövegénél lényegesen jobbra, de modernebbé és kellemesebbé változtatta. Ezt a bibliafordítást

a Tridenti zsinat elátkozta, annak ellenére, hogy többszáz ezer példányban nyomatták ki az 1520-as és 30-as esztendőök alatt. Mégsem ez volt a lényeg, hiszen a latin helyett a francia, angol, német, magyar stb. szövegek lettek lényegesek, és a latin fordításokat senki sem olvasta többé. A Lutherrel kötött nem egészen barátság hamar feloszlott. Lényegében azért, mert Luther új teológiát keresett és talált, viszont Erasmus vallást akart és nem teológiát. Erasmus hatalmas röpiratot írt Luther ellen, Luther gorombán válaszolt, és ezzel, mint a szokványos teológiai vitája, a kérdés a semmibe fulladt.

Erasmus tehát némiképpen fanyalogva, de megmaradt a katolikus egyház mellett, bár öregkori írásai arról adnak hírt, hogy kedvezett az unitáriusoknak és az anabaptistáknak. Mikor legjobb barátja, Morus Tamás leköszönt az angol kancellárságról, ő is megijedt, mint valamennyi humanista Európában. Arról volt szó, hogy VIII. Henrik angol király el kíván válni feleségétől, Aragóniai Katalintól, és el akarja venni feleségül udvarhölgyét, Boleyn Annát. Aragóniai Katalin V. Károly német-római császár nagynénje volt, és a pápa, aki hadiállapot után a császár fogságába esett, természetesen nem merte elválasztani őket. Morus Tamás a pápa pártján állt a király ellenében, noha előzőleg a katolicizmus védelmében ő írt könyvet Luther Márton ellen, amelyik a császár nevében jelent meg. Érdekes módon Erasmus ebben a helyzetben azt találta: jó lenne, ha VII. Kelemen pápa engedelmet adna VIII. Henriknek a bigámiára, és ezzel a helyzet megoldódna. Sajnos nem oldódott meg, VIII. Henrik elvette Boleyn Annát, aztán hamis vádak alapján lefejeztette; Morus Tamást pedig király elleni hűtlenség címén már előzőleg lefejezték, és Angliában, nem kis mértékben Erasmus befolyása alatt megalakult az anglikán vallás.

Erasmusnak sok befolyásos barátja volt II. Lajos udvarában, a mohácsi vész után pedig baráti levelezést folytatott a király özvegyével, Habsburg Máriával, aki később Németalföld kormányzója lett. Ennél is fontosabb Erasmus befolyása az országok és birodalmak vallási kérdésébe, ugyanis a középkorban a katolikus valláson kívül más vallást nem tűrtek el, hanem eretnekségnek tekintették. Vagy mint a XI. század közepe után szakadarságnak, mint a görögkeleti vallást. Most hírtelen az történt, hogy az északi országokban, mint Svédországban például és Dániában, Luther követői, az evangélikusok kerültek többségbe, Németországban helyenként evangélikusoké, helyenként kálvinistáké, helyenként katolikusoké lett a többség. Az emberek általában azt hitték, hogy a népességnek az uralkodó hitét kell követnie, és ha az katolikusból református lesz, egész országa felveszi a kálvinista hitet, és aki nem, az kiköltözik az országból. Az ezek miatt zajló vallásviták és helyenkénti öldöklések és máglyán való elégetések között írta Erasmus, késő öregségében, a bázeli konzíliumhoz írott könyvét, amelyben ezt a kérdést elemezte. Azt ajánlotta, hogy tűrjenek meg egymás mellett annyi vallást, amennyi jelentkezik, egyiknek se adjanak elsőbbséget, és csupán szelíd vitákat tűrjenek meg közöttük. Ez a liberális elképzelés valójában csak a XIX. század második felében valósult meg, de voltak helyek, mint például Németalföldön, ahol előbb valósult meg. Ám volt egy ország, még hozzá Erdély, ahol ez Németalföldnél is előbb valósult meg. 1553-ban, a tordai országgyűlés Erdélyben ilyen formában iktatta törvénybe a vallásszabadságot.

Menekülés Egyiptomba

ACSAI ROLAND

Semmi menedékül

A terasz futónövényein ökönyál.
Ezt nézi, aki odafönt áll,
Aztán elnyomja a csikket –
Ez minden reggel így megy.

Bejön. Leül. Vagy nyugtalanul
Máskál a lakásban. Neki ez jut ki.
Reménykedik, hogy idővel javul
Az állapota. Szeretne visszaaludni.

A novemberi naptól hunyorog
Egy kicsit, mely a koszos
Ablak mögött felkelni készül.
Képzete, mint a mikrohullámú

Sütő tálja: egyhelyben forog.
Nem kínálkozik semmi menedékül.

Száras tülevélként

A trolimegállóban sarkaddal tördeled
A pocsolják tetején a jeget,
Amíg az „Észvesztő Borozó” koszos
Úvege mögött karácsonyi égősorok
Villognak fényüket szórva
Eldobált cigarettásdobozokra.

A járdán pár darab sültgesztenyét
Találsz. Kihültek – mint ez az év.
Ami volt, ami lesz, mintha száras
Tülevélként peregne szét.

Gyermekmadonna

Maga jön – szolt Svejk kedvesen, miközben elégedett arccal, szinte szeretettel nézegette a kezében szorongatott lapokat.
– Nem kell ám annyit gondolkodni az ilyesmin – tette még hozzá –, oda kell tenni valamelyik lapot és kész. Amelyik épp a keze ügyébe kerül. Nálunk a Vinohradyn volt egy drogista, az gondolkodott ennyit állandóan, csak ő a nőülésből csinált ekkora felhajtást. Volt neki több tucat menyasszonya, de aztán az oltár előtt mindig meggondolta magát. Az volt neki ugyanis a nézete, hogy az ember inkább mindent fontoljon meg százszor, még hozzá jó alaposan, nehogy később kellemetlenségei legyenek. Így aztán rendszerint az történt, hogy ott állt az emelvényen, s ahogy a pap a szertartásban mind közelebb került a boldogító igenhez, úgy kezdett el róla mindegy jobban folyni a veríték, majd egyszer csak váratlanul így kiáltott fel: „Pardon, ki kell mennem egy percre. Rögtön jövök”, azzal fogta magát, és kirohant a teremből. A pap meg a díszes sokaság persze ott vártak rá hiába, mígnem végül is elunták a dolgot, és utána küldtek valakit, hogy nézze már meg, hol marad a vőlegény. De annak akkora már híre-hamva sem volt sehol, csak a kesztyűjét meg a kalapját találták meg a piszoár mellett, amiket a nagy sietségben ott felejtett, amikor sebtében kimászott az illemhely ablakán. Ezt eljátszotta vagy hússzor egymás után, mígnem az egyik hölgy bátyja utána nem szaladt, és akkorát nem ütött a fejére egy léccel, hogy örökre le kellett hogy mondjon a nőülési terveiről.
– Így jár az, aki túlságosan is sokat gondolkodik – fejezte be az elbeszélést Svejk, mintegy összefoglalva az esetben rejlő tanulságot, s közben olyan elégedett képet vágott, s hangjából annyi nem titkolt büszkeség csendült ki, mintha legalábbis őtöle származott volna az a nevezetes ütés.
Kintről az utcáról bizonytalan eredetű zajok szűrődtek be. Ricsaj, kiáltozás, ütemes léptek, majd valaki hangosbeszélőn harsogott valamit. Svejk egy pillanatra odafordította a fejét, s futó-

POZSONYI ÁDÁM

Tök az adu

lag kibámult az ablakon, de aztán szerényen elmosolyodott, majd alig észrevehetően megrántotta a vállát, s újból odaszólt a vele szemben helyet foglaló testes alaknak.

– Szóval maga jön. Tök az adu.

Göre Gábort azonban nem lehetett egykönnyen kihozni a sodrából.

– Hát, sógor – fordult oda a derék katonához –, én ugyan nem ismerem azt a tisztot úrt, akiről itt az imént tett említést nekem, de úgy vélem, nem jó az a nagy sietség semmire. Abból csak mindig kellemetlenség adódik. S ha én azt úgy vélem, akkor az bíz úgy is van, erre mérget vehet az úr, mivelhogy én vagyok az bíró, s ebből kifolyólag az falu legokosabb embere.

– Emlékszem – kezdett kedélyes csevegésbe Göre Gábor, miközben előkötötte tarisznyájából az ünneplős pipáját, majd komótosan rágyújtott –, egy ízben az Katufrék sógort is elfogta ez a fene nagy tüsténkedés, de aztán persze mög is lett neki az böjtje. Az gyesznóól ajtaját tsinálta éppen, amikor odaszólt neki futtában az Durbints sógor, hogy „gyűjék mán kend az kotsmába”. No, erre az Katufrék sógor mög mindjárt nekiállt kapkodni, mint Bernát a ménkühöz, tessék-lás-sék összecsapta az egészét, oszt úgy ahogy vót, kezibe a fejszével, a hóna alatt meg az deszkákkal, rohant egyenest a kotsmába. Igen ám, de mi alatt ők odabent nagy vígan danolták az Tsitsónét, addig az malacok meg közben kiszöktek az ólból, s szerteszéjjel futottak. Ahányan csak vótak, annyifelé. Két napba is beléltelt mire össze tudtuk fogdosni őket egyenként az árokarparul, a legutolsót mög egyenest az Kátsának köllött visszalopnia egy szomszéd falubéli gazdától,

olyan messzire elkódorgott. Hát ennyit ér az a fene nagysietség, ögye mög a fene! – fejezte be Lepénd nagyközség első embere, majd pökött egyet az ünneplős pipája mellől.

Eközben odakint ismét csak felhangzott az előbbi különös ricsaj. Ez persze nem volt valami új dolog. Időről-időre beszűrődtek onnét tompa puffanások, indulók recsegő hangjai, néha-néha egy-egy lelkes ováció és hosszan tartó hurrázás, de aztán egy darabig megint csak csend volt.

Néha ugyan felmerült valamelyikükben, hogy meg kéne azért nézni, mégis, mi a jó fészkesfene lehet odakinn, de aztán mindig lebeszélétk róla az illetőt. Jobb nem belefolyani az ilyesmibe.

Svejk tekintete ekkor a szemközti falra tévedt, oda, ahol annak idején a császár öfelsége arcképe virított. A keret belül most teljesen üres volt.

Göre Gábor követte a pillantását, majd odafordult Palivechez, a kocsmároshoz.

– Nofene! – szolt csodálkozva. Tán tsak nem hómi vesződelőmben forgott az kend kotsmája? Tán tűzvész tört ki, oszt akkor semmisült mög az a fránya potyográfia? Vagy tán az Kátsa járt erre mostanság, mer bíz sose lehessen tudni, hol kujtorog az a gazembör. De, hát akkor legalább az kösség kötségin tsináltassák meg tisztossággal, vagy ha másképp nem megy, hát vessék ki kendék adóba.

Palivec megrántotta a vállát.

– Minek cserélgetnék állandóan?! Manapság oly gyorsan változik minden, hogy naponta más lehetne benne. A császár öfelsége még viszonylag tartós árucikk volt, ha nem is kedvelték túlzottan a legyek. De ki bírja ezt a modern rohanást?

– Ismertem egy fűszerest Budejovicében – kapcsolódott a beszélgetésbe Svejk –, az akart állandóan lépést tartani a korral. Mindig felkutatatta az újságban a legújabb gyártmányú hashajtókat, s noha volt már neki a padláson egy teljes bőröndre való, öneki mindig a legfrissebb kellett. „Sose lehessen tudni, mikor van rá szüksége az embernek” – hajtogatta egyre, de mivel egyszer sem volt szorulása, hát nem is használta semmire. A felesége ellenben megelégette a dolgot, s elkezdte szekálni, hogy fölősegesen dobálja ki azt a rengeteg pénzt, mígnem egyszer – csak hogy befogja vele az asszony száját –, miután megjött a kocsmából, bevett egy egész dobozzal, aztán másnap meg összeszarta magát a plébános úréknál, ahová vendégségbe voltak híva.

Leszállott az este. Megérkeztek az állandó törzsvendégek, s a hely kezdett benépesülni.

Vanek úr sorra kezet rázott mindenkivel, majd nekiállt kiselőadást tartani Biegler kadétnak a húgocska és a köröszanya között mutatkozó szembeszökő eltérésről – különös tekintettel a kőfaragók és balett-táncosok problémakörére; Dub hadnagy részegen Pelikán vállára dőlt, s folyton azt ismételte: „Uraim, higgyenek nekem! Az élet, mint olyan, roppantmód komolytalan dolog!”, a gátör azonban nemigen figyelt rá, mert épp a Krajczáros Igazság legfrissebb számát lapozgatta, mialatt Pepin bácsi Durbints sógorral koccintott, a háttérben pedig Klapanciusz Surgyelánnal alakított rögtönzött dalárdát, s borízú hangján a „Nincs még veszve Lengyelország” első taktusait kezdte énekelni.

Odakint eközben határokat toltak arrébb, forradalmakat vertek le, s az épp aktuális nagyhatalmak egyre szellemesebb jelszavakat ötlöttek ki háborús céljaik alibijeként.

Svejk pediglen akkurátusan rácsavarta a kupakot a kezében szorongatott sósborszeszre, megvakarta fájós lábszárát, majd csendesen odaszólt Lepénd nagyközség legelső emberének.

– Szóval, mint mondtam maga jön. Tök az adu.

LANCZKOR GÁBOR

Elolvadt a hó

A bokrok mellett, hol meredeken zuhant alá, a megfagyott hó-dűne lehelet-éleig

karmos madárnyomot követtem.

Itt van. Közeledtemre toll-sugarú kört ír arasznyi szárnyaival az ellenfényben,

egy őztetem zöld bordájáról röppenve az akáca föl.

Mély húr

Hangszigeteltek a velencei főterek – már decemberben fullasztó bórától süket,

augusztusban fülledt katlan, szeptemberig: süketen kushad, míg újra átforrósodik.

Július-éjjel zajos légzáró rétege nem válik széjjel

két hangra: ez a tér ege. Zaj és csend két évszázada!... Mély húr! A Serenissima.

Két gyermeki agyféltekéje

A nagy, homorú térség közepén e fa, félig fosztott lombjával mint madarak nyomai friss havon. S gyökérezete, alakra éppen mint a lombja.

MÁTYS ATTILA

Érintés

Álmatlanul múltak el az esték. Némaságot kínzott, nem hagyott elszunnyadni békén hetek óta, s ha szemem lehunytam... törékeny alakod vetült minduntalan lelkem filmvásznára, s hangodat hallottam: – Mesélj... mi a gond?

A semmi fáj csak... konokul, kegyetlen... valami meg nem fogható, szervtelen, nem tapintható, talán nem is való képzelt játéka szellememnek. Valami ősmagány, gomolygó, céltalan, önpusztítás... s üvöltőn hangtalan, némaság...

Mi fontos igazán... úgy hiszem... ki nem beszélhető... Nincs rá szó, se mondatok, csak simogatás van... mint vakok érintése, oly finoman... nyúlni hozzád, ha hagyod...

Nincs hang... és nincs gondolat. Vers sincs immár, csak szakadt, itt-ott foltozott... kicsorbult sorok... talán arról, hogy ma meghalok... Mert úgy kell élni, jól tudod te is... e sorsverte földön nincs más vigaszunk... egymásra nézni... s meglátni az Istent... ki ében szemünkben, örökké ragyog.

Tulajdonképpen akkor lett, amikor leszoktam a cigiről. Úszógumi – ilyen ellenszenves és egyben kifejező a neve. Jelzi a fizikai megformáltságát és helyét – hogy körben a deréknál türemkedik elő –, s valamiképpen utal a belső természetére is: a tehetetlenségre. Mert ugye, aki tehetetlen a vízben, annak kell ez a bizonyos segédeszköz, aki pedig tehetetlen a fogyás terén, annak meg jár csak úgy ajándékba egy ilyen a derekára. Most persze azt hihetnék, hogy kövér vagyok, pedig arról szó sincs. Valójában nem olyan vészes, bővebb ruhában nem is látszik. Ettől fogva persze csak lazán öltöttem. Nem is tűnt föl senkinek, csak nyáron, meg otthon. Ott aztán nehéz lenne elrejtetni.

Pár évig legyintett rá a feleségem, merthogy összefüggésben, sőt egyenes kapcsolatban van a cigiről való leszokással. Ok, okozat. És mi egy ilyen kultúrában élünk, ahol a dohányzás felfüggesztése afféle heroikus tettnek számít. De ez is, mint minden heroizmus – pl. a házasság, hogy csak egyet említsek –, idővel elveszti jelentőségét, megszokottá válik, szemben a hassal, ami persze marad, sőt egyre ellenszenvesebben jelzi önnön létét. S ekkor, ebben a lazán öltöztetett pillanatban indult el családilag a cikizés.

– Jééé – kiáltott a feleségem egy ártatlannak induló vasárnap délután –, tök olyan vagy, mint egy kacsa!

– Kacsa? – akadtak föl a szemeim. – Én? Kacsa?

– Hát persze – mondta, boldog örömmel pengetve a szót –, kacsa, mármint a hasad miatt.

Nem tudtam hirtelen mit mondani, mert jól válaszolni csak az indiánok tudnak a filmekben. Az életben az ember soha nem tud olyan

HÁY JÁNOS

A has

rendeset visszaszólni. Vagy hülyeséget mond, vagy túl későn. Úgyhogy sértve eloldalogtam, feleségem állattani besorolásával élve: eltotyogtam a helyszínről.

Úgy félórát évdöttem magamban, mikor végre elhatároztam, hogy most bejelentem a sértettséget. És bejelentettem. Erre a feleségem rám nézett azzal a mosollyal, amivel a kacsát mondta: – Te még itt tartasz? – kérdezte. – Én már közben el is mosogattam.

Igen, folytattam, a hangsúly maradt – ilyet csak az tud mondani, aki nem is szereti a másikat, semmibe veszi... stb. – itt egy hosszabb monológ következett a szeretetlenségről, a magányról, a kedvességről, a simogatás elmaradásáról, tán még a cuclisüveg is szóba került, abban a fájdalmas lendületben.

– Ugyan – háritott akkor a feleségem –, ez neked csak azért olyan sértő, mert túl jó véleményemmel vagy magadról, arról, ahogyan kinézel – s aztán még megfejtette, hogy különben olyan rémesen hiú vagyok, hogy a legkisebb vicces megjegyzéstől is kiborulok.

– Na jó – mondtam erre, mert ezt a hiúság dolgot eléggé szégyelltem –, de azt azért ne mondd többet, hogy kacsa. A feleségem tényleg letett erről a szóról, de ahányszor egy sovány férfival találkoztunk, mondjuk a strandon, rögtön megkérdezte: – Te ugye sportolsz valamit? Persze egyáltalán nem érdekelt, hogy a fickó sportol-e, csak az én figyelmemet akarta fölhívni arra, hogy lám-lám, nem mindenkinek van ilyen hasa.

Akkor vetődött föl bennem ez a mozgásdolog. Meg is kérdeztem a bátyámat, aki évek óta minden hajnalban több kilométert lefut, hogy mi is van azokkal az úszógumikkal. Mire ő, hogy amiatt kár erőlködni, mert az bizony mozgás ide és oda: marad. Fú, nagy kő esett le a szívemről, de jó, hogy nem vágtam bele ebbe a prodzsekbe. Még az hiányzik nekem, egy eleve kudarcra ítélt tevékenység, amiben ráadásul jól ki is fárad az ember.

De jöttek a meleg napok, verőfény, izzadás, kötőhártya-gyulladás, napallergia. És a rém: le kell vetkőzni a strandon. Jön majd a feleségem, meg a gyerekek is, és mind a hasamat stírölik olyan rendkívül ellenszenves, ejnye-ejnyés tekintettel. Fel is vettem gyorsan az új napszemüvegemet, hogy kevésbé legyen a világ föltűnő.

– Uristen, apu! – kiáltott ekkor a kislányom.

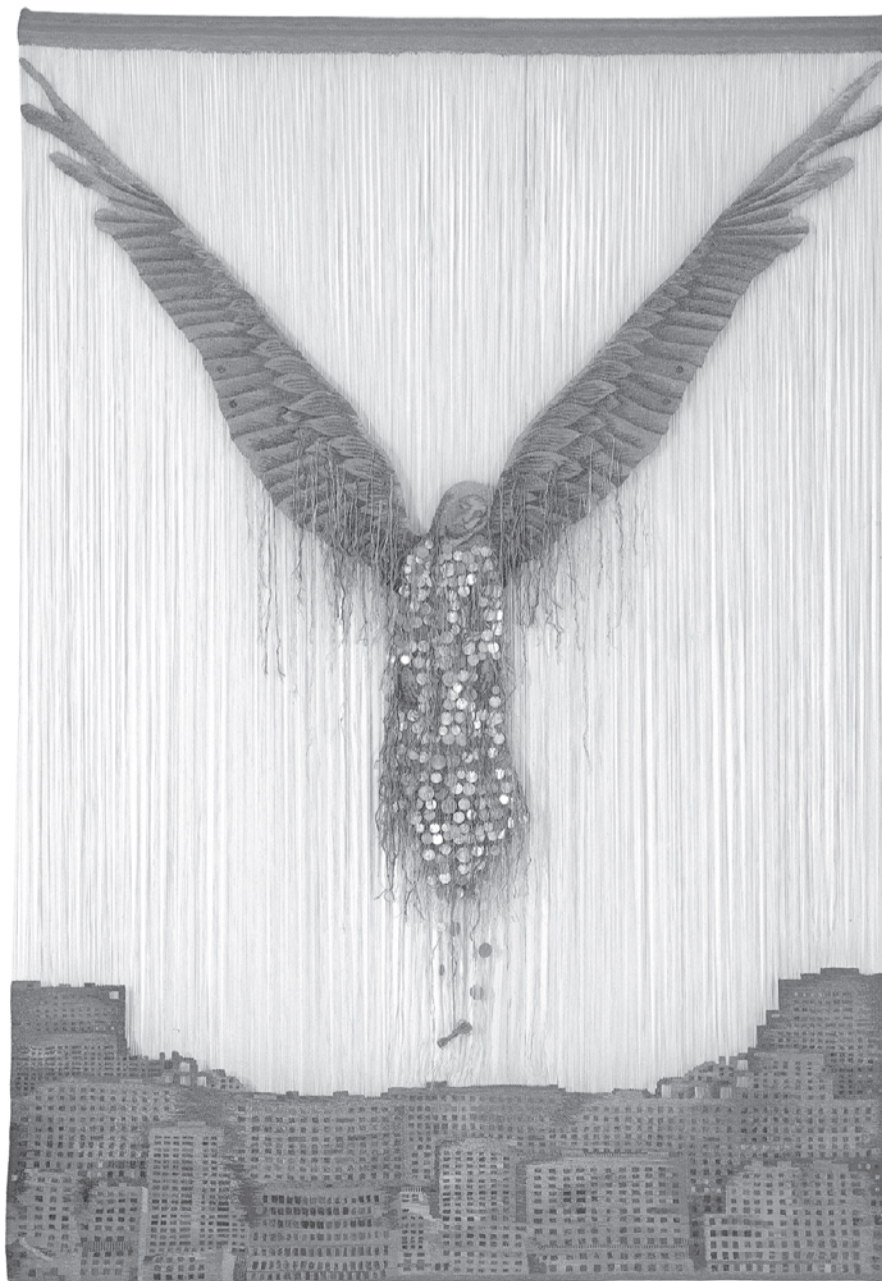
– De ciki napszemüveged van.

– Tényleg?

– Aha. Borzasztó! De azért – lamentált kicsit –, végülis, szóval – megint megakadt –, azért hozzád úgy különben illik.

Hát ilyen vagyok – gondoltam magamban, és néztem a kislányomat. Testben formátlanlanságokkal, s a lélekben is tele mindenféle kinövéssekkel, úszógumikkal. És ez a fickó, aki se testnek, se léleknek nem hőse, aki olyan módon fog kibukni sorsából, mint bármely valahai őse, ez a fickó mégis azt szeretné, ha szeretnétek.

Szegény angyal

BARAK LÁSZLÓ

ipiapacs

csapó I.

áll a bál
a kerti piknik
zsírfolt díszlik
a galléron
nyersen csemegéznek
néhány félkész bomba nőcit
duzzad az ágyék
a lármát
gorillák őrzik
kézcsók cuppan
kérekalássan!
állkapocs reccsen
baszki!
megbotlik a fény
egy kopaszon
néhány zselés frizurán
a nyomor kísért
kocsimárkák csaholnak mégis
stukker durrog
pohár csörömpöl
nem a göncöl
húgylik a pezsgő
ömlik a jólét lefelé
a torkon
majd egyre alább
készül a szar
nyújtózik a biznisz
szövetség fogan
mindenki egyet akar
élni bele a nagyvilágba
csak úgy
mintha igen
nem pediglen
mintha nem
halandza
halandza
halandza
kurvára jól állhat
a banda
naná
ha hajtott
temérdek balhét lezavart
akármí kijár
pénz
paripa
alig használt vagina
kiflire kaviár
plafonról agyvelő 'a la carte

csapó II.

bitangok sliccén matatnak
betépve a csitrik
nyitnák a mennyet
legyen vastag betevő
dollár
euró
kagylót fal jocó
a kápó
pettingre éheznek mári
a nénye
kamera pásztáz
lesz-e ármány
elég fekete márvány
terjed a boldogság végre
mint a vírus
nem ismer gátat a járvány
nem és nem
nem enged
rövid az élet
ámde kúl
császár
és állatra szép
a minőség számít
csezmeg!
nem a mennyiség

csitt

snitt

szikrázó csillagok kikapcs
.....
ipiapacs

tanulhattuk volna a halált

az életet vallottuk
míg egy nőstény lucskos ölében
megértünk a halálra
emberszabásúnak hittük
nem tudhattuk
hogyan lassan szívárogoz majd el
az árva létezés
ínyenc istenek tápláléka:

a csend

úgy tettünk
mintha másvalakik lennénk
hiszen valahol emberek voltak
zsúfolt autóbuszok
nyújtóztak kinn a fény
mint a boldogok
hajókat vonszoltak folyók
a mélyben halak és hullák
a felszínen templomok

itt éltünk

minden mámor a miénk volt
kit érdekelt a kín
a félhomályban sejlő guillotine
cipeltünk golyószórókat
– katedrálisokat –
mindent ami az életről szólt

ez itt most a mi országunk

hallgatjuk ideges dallamát a zöldnek
gépek zúgnak fölfele
és még följebb
az égnek orcáján tova
nélkülünk szállnak el mind

valahova

fülledt szobában gyermek alszik
asszony sóhajt
terhünk nyomja mellét
számadásról képezeleg

vért sikál a falról

áldja meg az isten
az örültek türelmét

Dél volt. Nyár.
Odakinn a zápor csöppjei még a járdán gözölögtek, s remegő szívárvány feszítette magát az ég keresztjére. Bár szikráztak a tócsák és minden ragyogni látszott, a csend szinte szűrt.

Ekkor a fényeső a bárba is benyitott.

A diák az egyik kőrifából faragott sarokasztalnál ült, előtte két-három ormótlan söröskorsó. Egy nőt figyelt néhány lépésnyire a pultnál, aki apró, ezüstcsillogású pohárból itta a martinit. Valahányszor hosszan kortyolt, olyasforma mozdulattal vetette föl a fejét, mint aki nevetni vagy sírni készül.

Csinos nő volt – pontosabban rikítóak voltak rajta azok a sajátosságok, amelyek egy diák szemében a nőiességet jelentik. Bronzszínű hajkorona, szemfesték, rúzs, csilingelő fülöngyök, körmök vörös lángja, kurta szoknya, túsarkú cipő. S ami a legfontosabb: az egyedüllét fanyar parfümjé lengte körül.

A diák még túl zöldfülvű volt ahhoz, hogy ne tekintsen minden lányt és asszonyt szabad prédának, aki félóránál tovább magányosan üldögél egy bárban. Felhörpintette hát maradék sörét, felállt, gerincét megropogtatta, majd a nőhöz lépett, s a tükör előtt untig gyakorolt, alig rebbenő hangon meghívta egy italra. Amaz (elmúlt

GÁNGOLY ATTILA

A fényeső

negyven, de a negyvenötön még innen járt) összerázódott, végigmérte a fiút, aztán kedves öngúnnal így szólt: – Két év múlva már elfogadom...

A diák tudomásul vette a választ, visszaült az asztalához, s úgy érezte, szerelmes a nőbe, akinek hajszálain a fényeső kószált. Hogy az időt múlassa, sovány térdén egy rongyos szélű Krúdy-regényt olvasgatott.

Záróráig maradtak. Ők voltak az utolsó vendégek: az asszony (ujjára jegygyűrű feszült) sem a délután, sem az este folyamán nem kelt el. Bár a számlát csalódottan fizette ki – szeme mintha könnytől csillogott volna –, még mindig nem engedte a büszkesége, hogy egy alig pelyhedző kamasszal kísértesse haza magát.

Kilépett a néptelen utcára. A diák néhány méterről követte. Tulajdonképp nem is a nő volt az, akit követett, hanem egy *érzést* akart megőrizni, melynek, a vegytan nyelvén, a nő volt a katalizátora.

A túsarkok úgy kopogtak az aszfalton, akár az eső. Holdfény szitált. Játszi fuvalom bújócskázott a fakoronákban, kócolta a sétány menti füvet és a bronz tincseket.

Ám a varázs váratlan megszakadt. Sötét kapualj tátotta száját, tengermélyleheletű, roppant bálnatorok, s a nőt magába nyelte...

*

Másnap ormótlan deszkakoporsót cipeltek ki abból a házból. Gyászszín hollók szálltak odafent, szűkülő, koncentrikus körökben.

– Gyógyszer-túladagolás – suttozták az emberek, s fázósan húzták összebb mellükön könnyű felöltőjüket.

– Szegény kis kokott – dörmögte egy forradásos képű selyemfiú.

Ám a diák (meglett férfi immár) még évek múlva is örök szerelméről álmodott, ahogy fejét fölveti, nevetni vagy sírni készül – s a fényeső körülragyogja fájdalmasan szép arcát.

Irodalmi Jelen-bemutató Oslóban

Norvégia fővárosában, a fjordok és a vikingek hazájában mutatkozott be november közepén az Irodalmi Jelen. Nemcsak a lap életében volt nagy újdonság az oslói bemutatkozás, hanem az ott élő magyarok számára is, hiszen a magyar nagykövetség rezidenciáján két éve, amióta magyar esteket szerveznek, nem mutatkoztak be erdélyi szerzők erdélyi-budapesti irodalmi lappal. Az est házigazdája Kovács katáng Ferenc médiamérnök, író, műfordító, valamint Krausz Judit, a nagykövetség felesége volt.

Böszörményi Zoltán, az irodalmi lap fő-szerkesztője először az Aradon és Budapesten megjelenő lap koncepciójáról, az erdélyi és magyarországi terjesztés nehézségeiről, a szerzők és írásaik széles skálájáról beszélt a nagyszámú magyar ajkú közönségnek.

Nagyálmos Ildikó, a lap felelős szerkesztője legújabb, *Félmozdulat* című verseskötetéből, Pongrácz P. Mária, a lap prózaszerkesztője nemrég megjelent, *Arckép lepkékkel* című novelláskötetéből olvasott fel. A sort Böszörményi Zoltán zárta, aki szintén a napokban napvilágot látott *A szerelem illata* című kötetben megjelent szonettkoszorúval örvendeztette meg a lelkes és hálás közönséget, de emellett az Ulpius-Ház legfrissebb

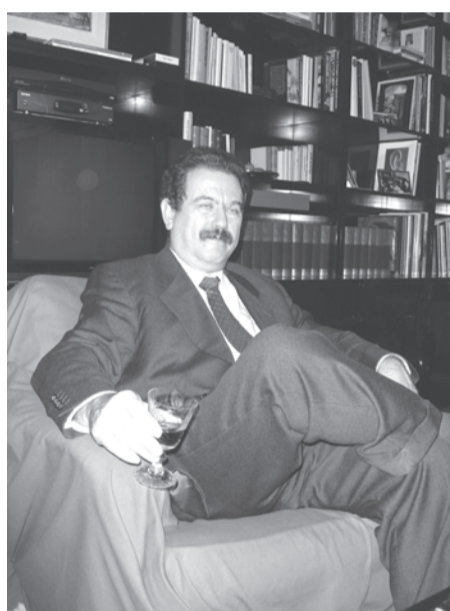
kiadványáról, a *Vanda örök* című regényéről is szólt.

Végül irodalommal kapcsolatos kérdésekkel bombázták a szerzőket az érdeklődő oslói magyarok, dedikálás után kötetlen beszélgetés alakult ki a lap munkatársai és a jelenlévők között, ahol a nagykövetség, Krausz György mellett Horváth András konzul is jelen volt.

Norvégiában hozzávetőleg kétezer magyar él, többnyire '56-osok és leszármazottaik, s amióta Krausz Györgyöt nevezték ki nagykövetnek, rendszeresen tartanak magyar esteket, ahová magyarországi neves írókat, költőket, képzőművészeket, színészeket hívnak meg. Az Irodalmi Jelen-est a 14. rendezvény volt.

A szerkesztők és a házigazda

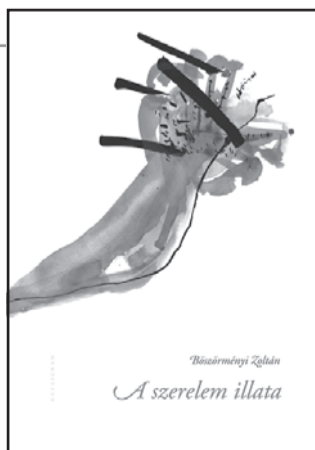
Krausz György és felesége, Judit

Oslói magyarok

Horváth András konzul az érdeklődők között

EGY SZERZŐ – KÉT KÖTET

Böszörményi Zoltán

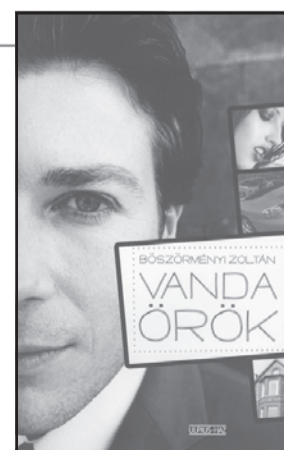
A szerelem illata

versek,
Kalligram, 2005

A 35 éves Rudolf menedzser egy autózsalonban. Felesége, Malvin a ruhatisztítóban dolgozik. Nem képesek kilépni az ördögi körből: a jobb megélhetés reményében látástól-vakulásig hajtanak. Eközben Rudolf – aki az egyetem filozófia szakának végzős diákja –, szenvedélyes szerelmi viszonyt folytat a csinos Vandával. Kapcsolatukban nincsenek korlátok: mindent szabad, és annak az ellenkezőjét is. S hogy kik alakítják még a fiatal ember sorsát? Például Nina, aki logikát és filozófiát tanul, de titokban felkapott prostituált, vagy Alfréd úr, az autólízing tulajdonosa, aki látszólag tisztességes ember, de sikkaszt és csalárd módon csődöt jelent.

Vanda örök

Míg gondolom, hogy létezem –
regény,
Ulpius-Ház, 2005

BALOGH ROBERT

Szegényországi csoda avagy JA-ÉV

Közli a szegényországi miniszter, a szövetség,
a szervezet, s maga a kulturális sajtó,
hogy íme, idén kitört a JA-év,
minden JA-ról szól, minden JA-ért való.

A hírre felrezzent a magasságos égi tanács,
s örök döntésük hamar megszületett:
JA-évben JA térjen vissza a földre,
serkenjen fel sírjából egy-két megváltó szóra.

Mert íme, itt a JA-év. Mindenki írja a JA-verseket,
az aggastyán továbbszövi a JA-mesét,
miképp lovagolt JA-térdén,
miképp szerkesztette JA-val a JA-verseket.

A taknyos költők is kiállnak a JA-placcra,
rájuk is jusson valami JA-fény,
s a bulvársajtó sem aluszik,
úgy facsarják JA vesztét, míg a JA-nézettség elég.

S épp az április 11-i napon híre ment,
a JA-síron megmozdult néhány göröngy.
Forgatócsoportok egyenesben vették a történelmet,
míg JA-szonátát húzott a Rajkó zenekar.

Vajh, ki kérdi előbb, mily érzés az ötödik újratemetés,
milyen, mikor áttolát rajtunk a vonat?
S vajon most, íme hát, meglegte hazáját a költő?!
(A képernyőn csikban alul sms szavazás.)

S a JA-hantok tényleg mocorognak,
vajh, vakond ás itt, vagy kóbor metróépítő brigád?
Látogatják, JA visszavonja verseit?
Reklámoz-e kuglert? Vásúti szóvivőnek áll?

S láss csodát, bámulunk mind, butának,
szájtátnak egyaránt nevezhetők,
JA-pártiak s JA-ellenesek egyformán,
még a BBC NEW's logója alatt is JA fut...

Mert JA feje kibukkan a földből, in live.
Csak egy fej, borzas, kedves, kamaszos mosoly,
hirtelen ránk kacsint, s kiemelkedik a nyak,
a mellkas, a has, a karok is, végig a láb.

Elénk áll egy kiköpött krisztuskorú JA,
még mindig mosolyog, hajából kiráz földet, kavicsot,
ujjaival kifésül aszottsárga gyökeret, bogárlárvát,
s minden szemetet zavartan zsebre tesz.

Ekkor vaku villan, JA pózol,
derékszögben tartja jobb kezét, mutatoujját görbíti,
felcsap belőle egy apró lángnyelv,
több sajtós felsziszeg: va fan culo, fuck off, vazeg...

A szomszédos sírről JA leemel
egy odacementezett virágvázát,
finoman leejti a fonnyadt virágokat,
a poshadt vízzel hosszasan gargarizál.

Földes lé csurog koszlott ingén,
zavartan csapkodja a foltokat,
végül, mint elnyűtt Armani-modell,
lazán fél vállára veti a zakót.

Elvonul előttünk. Mi, taknyosok
szimatolunk, szagos-e a bálvány,
a pár kivonszolt aggastyán latolgatja,
meddig húzza még napvilágon e hulla?

Több operatőr követi a JA ujjából
kicsapdosó kékes lángnyelveket,
a Fashion TV riportere mikrofonba súgja,
idei új trend a retro-penészes zakó.

Egy rendőr zavartan rágja a füstszűrős cigarettát,
JA elé lép, ujjával meggyújtja neki,
majd ő is elővesz egy régi staubot,
pár mély slukk után a füstön át velünk szemez.

Azt kérdi fennhangon, hogy emberek,
nem tudják, merre találok a Mamát?!
Egy pap lép elébe, zavartan kérdi:
Ez hát a feltámadás? Meghasadt-e már az ég?

Megnyílnak-e mind a sírok?
Végre megfújták-e azt az érces trombitát...
JA csak a fejét rázza, szippant,
megkérdi, lát-e szög ütötte sebet a tenyerén?

A kultuszminiszter elöugrik a pap mögül,
álmot alvó kies föld ez, homály lebeg mező, város felett.
Ködös légből holdfénygrádcson? Szikes földből, repedé-
seken?
Hogy jöttél el hozzánk, óh, jó mesterünk, drága JA?

JA nevet, arcán látható a gondolat: micsoda patetikusk alak!
Hallottam nevem kiáltani, mindenki nyeldeste írott szavam!
Hát, elküldött a magasságos égi tanács, ha így hiányoztam!
Fájdalommal nyílt új anyaméh, sírből kifordult a csontdarab,

mit elrohasztottak nyarak, felfaltak egysejtűek és bogarak,
íme, hús romlandó ereje, bőr hamva, vérem múltó ke-
gyelme...

Csalékony eszem is újból csavarog, ha hiszek neki, ha nem,
meg kell kérdezem, ki vagyok? Élek és újra meghalok?

Közben az NBC elkapcsol, a nagy Mike Tyson így
nyilatkozik:

Ha a költőknek kijár a feltámadás, mégsem pornósztráknak
áll...

Kár, vihog Jenna Jameson, harmincöt és fél centis micsodája
van...

De Tyson krárog, első versét skandalja: „Leharapom én a
fülét...”

A vers közvetítése hirtelen megszakad, JA fölött az ég
megreped,
rádörög az égi tanács: – Elég legyen! Nem tudja, miért
küldtetett?!

JA vállal hetykén megemeli: Mit nekem megannyi
újratemetés!

Megkerült életemmel olybá lettem, mint ki nem vagyok!

Engem szinte senki sem szeretett, ócska bolondként leráztak,
mikor e Földtől megváltam, nem kenegettek fűszerszámos
kenettel,
mégis gyakorta dízsírhelyre tettek, érettségi tétel, s utcanév
lettem,
életrajz-magolás, politikusi hivatkozás, Jakör, Jadíj, jaj
istenem!

Az ég újból mennydörög: Fiam, ne vedd szádra hiába
nevem!

Harsog két vörös csillagos legény: jöjj az ifjú kommunisták
közé!

Atillás uracsok, s az ökumené a szónok mögötti sorba hívja
JA-t!

Irodalomtörténészek visítanak: Ellenjegyeznéd a szakiro-
dalmaid?

Uraim, mit hisznek? – kezdi JA. A Föld gömbölyű vagy
lapos?

Engem itt is, ott is megcsaltanak, hamisítók, tévtanok!
Mert igenis, hiszem az Urat, de a szívem baloldalt maradt!
S a külső-belső catwomen immáron emészti a digitális
mouse-t.

Felzúg a tömeg: Mondja, ki maga? Egy JA így nem beszél!
Vádlón kiált minden irodalmár-, politikus-, s nőszövetség:
szavaljon a Dunából, mormolja az Óda sorait vagy az
Altatót!

De ne ugasson bele abba, amihez nem konyít!

Barátaim, most megszülethet közös munkánk, a rend!
Felbőg egy hang: Te ki vagy? JA lennél? Ez csak egy mutáns!
Ez csak performance, kakaskodás, még hogy feltámadás?!
Reklámidő, globális élőadás! Emberek, lökjük a vonat alá!

S közös jelszó alatt meglódul agg, tudós, tanár, JA-rajongó:
Pusztulj imitátor, intézzen el a balatoni gyors vagy teher!
S a Déli PU-n a tömeg fényes sínekre lökdösi, arcul kópi
a barátaim, ti jók vagytok mindannyianozó JA-t.

Közben mélán a lincselők után baktat a JAK elnöke,
kezében ott felejtve az ünnepeltnek szánt csokor kikericse.
S miután névadóján, vagy az imitátorán átszaladt a vonat,
magában elamult: Budapestben beköszöntött a Költészetnap.

ÁRMOS LÓRÁND

Budapest anziksz

Nemonak

Mindegy volt: tömegben, talpig magányban;
nappal és éjjel a körúton voltam.
Lámpák halványultak, majd kigyúltak újra:
tapogatóztam reszketően tovább;
a fővárosba bár egy út, ha volna!
Nap vert. Kapukat, jeleket kutattam,
eső vert, nedvesen, bukottan tovább
bolyongtam omló díszei alatt:
fölém hajolt közben az ápoló, puhaarcú
nagyváros. És leste kínomat.

*

Öcsémmel laktam meg egy vak lánnyal.
Fél szobában vigyáztunk a rendre.
Fél szobában tanítottuk egymást:
én életre őket, ők engem fegyelemre.
Szabadságunkon száradt még a lakk.
Napközben a város háromfele vitt,
de éjszakánként, ha takarózni kellett,
magunkra csavartuk egymás álmait.

*

Végignyaltam a körutak mentén:
ha más nem, a vágy talán meghatja.
Nyűszítettem a Hősök terénél:
Budapest, anyukám, fogadj magadba!
Átkoztam, bógtem: orromon
folyt a könnyem: azt se bánta;
rúgtam, haraptam: rám se nézett:
átfordult másik oldalára.

*

Legszebb erenyeit rakja ölébe:
tisztá öntudattal játszik a lányka:
fényképre illő tartással, ruhában
ül a tükrökkel kirakott szobában.
Uzsonnára küldtek. Szorongón
rejttem kezem a szürke kis nadrágba.
Éhesarcún mosolygok, ha kérdez.
A város jóléte dagadt úrilányka.

*

Kutyák nyalják le mázadat
arcodról: nem kell a púder!
Soványan jöttem, akarón;
te mosolyogtál. Mennyi múlt el?
Két év, három év talán?
Megerősödtem ezalatt.
Azóta másként mosolyogsz.
Kutyák nyalják le mázadat!

*

Leszállni bár és megölelni:
valamelyik vasárnap reggel
a pesti busz megállójában
othontalan szart egy ember.
Makacs közönnyel, guggolón,
aki épp akkor, hadd lássa
tette dolgát. És köré-
gyűrődött a város vászna.

*

Város, szép a te katonád!
Lüktető, tömött sorokban
szerszámmal a vállán vonul
– mosolya a gépbe villan –,
érted fog fegyvert, és ha kell,
neked vonul közmunkára;
fölvonul, tapsol, énekel,
nevedet dobantja lába.
Kölcsönös, szép bizalom!
Ügyedet buzgón szolgálja
egész nap, majd ágya köré
drótot húz ki éjszakára.

*

Az égbolt mára olcsó, megkopott
színház; a társulat kiköltözött.
A lakosság privát napja, holdja
váltogatja egymást a házak fölött.
Így váltják egymást tények és remények.
Így kapaszkodnak egymásutánba
tárgyak és vágyak. Így fordul a város
újabb divatba, majd újabb éjszakába.

BENCsik ORSOLYA

Nyárfási történetek

immáron visszatérő kenyérkereső
 az elv jó a bér nem
 munkás vagyok
 szenttamás után a földesúton
 lekanyarodott a toplatrans-busz
 jobbra aztán balra
 s pár nap leforgása után ott kötött ki
 a végzős gimis társaság
 metlicáztunk
 nyeltük a port
 köptük a sárt
 büszkén törtük a kukorica virágát
 szóval a metlicát
 így szerbesen
 mert pontosan magyarul ugye nem tudom
 igaz azt se hogy jól törtem-e
 mert hát növénytanból sohasem voltam jó
 expozícióm itt érj véget ó

na ez a nyári szezon után
 a külsőm siralmassá vált
 mint a főrázott béla
 metaforázgatott nagyapám
 egy szokványos délután tett
 futárszolgálati látogatás során
 mama süttött pogácsát
 szóval ez a béla tényleg egy szerencsétlen figura volt
 a fél topolya s a hentestársaság
 nevezte így
 érthető okokból hisz
 disznóöléskor leforrázta magát
 persze ez a jövőjén mit sem változtatott
 vörös képpel is lett felesége hét gyereke
 régen ez így volt szokás
 nem volt orvosság aztán jött a torokgyík
 a tüdőgyulladás
 summa summárum marad 2-3 fő
 házat is épített a terének sarkán
 igaz előtte a cigányok laktak ott
 de jött a kormányrendelet
 a putrit lebontották
 pakolhatott a kolompár család
 sajnálta is őket nagyapám
 mert mindig szépen köszöntek
 olyan kalapemelgetősen meg pukedlizősen
 régi vályogverő cigányok voltak ők
 a szakma legjobbjai anno
 szorgos kezűek kapadohányszívók
 a görbelábú nők meg gyűjtőgetők
 a gyerekeik viszont elfajzottak
 állítólag ma is visszajárnak
 és sült kutyakölyköt hánynak
 oda a szomszédék falára
 hogy száradna le a
 állítólag bosszúból a putri miatt
 aztán vette az üresen maradt portát béla bá
 a terének sarkán csak hogy tud szép házat húzott fel
 az eget akarta birtokba venni két kézzel dolgozott
 s amit nappal felrakott éjjelre nem omlott le
 mondom még most is ott áll
 a ház kerítés virágágyás gondviselés
 ablakba kirakva
 higgyétek el gyermekeim

Imaszőnyeg

DUMA-ISTVÁN ANDRÁS

Atya kebeliben

Atyánk kebeliben
 Anyánk virágszik,
 Őneki lelkiben
 Minden védődik.

Bodzabél

Szár és sarok,
 Völgy és árok.
 Körökben fordulnak,
 Végig egyben tartnak.

Sipos bácsi
(népmese)

Volt nálunk egy bácsika,
 Ő volt legjobb siposka.
 Szeretett már mulatni,
 Régtől estig sípolni.

A neve volt Katyarka,
 Tyúkszerben volt a háza,
 Ott nálunk Csángliába,
 Hol jártok és még járnak
 Boszorkány, szépasszonyok
 Klézse hosszú patakán
 Forrófalva s Somoskán.

Indultak el estére,
 Mária-harangszó végére,
 Tükörbe fogtak¹ nézni,
 Seprikre fogtak ülni,
 Állásokig repülni.

Befonták a lovak haját,
 Háramba a gecát,
 Fejér hosszú ingekben
 Indultok a nagy hegyre,
 Elindultok mulatni,
 Boszorkányéjt táncolni.

Jöttek ezer varázslók,
 Átkozott tatos fiúk,
 Meglátni mulatságot,
 Jövő múltí világot.

Szól a hegyről szépsége,
 Szépasszonyok királynője:
 „Hajzátok a síposat,
 Klézsen földi tatosat,
 Sipoljon a hongjából,
 Varázsolt nagy sípjából.”

Katyar bácsi aluszik,
 Részségben heverik,
 Mária-harangszó után,
 Csillog tüzes láng után.

Szép asszonyok kerülik,
 Álamból megébreztik,
 Tüzes hegyre kiviszik
 Boszorkány nagyasszonyhoz,
 Szépséges szép halálhoz.

Fújta táncát Katyarka,
 Élőhalatt bácsika.

Haza akart már szökni,
 Pénzel fogták kedvelni,
 Tötötték az ő sípját,
 Köpöríték² az agyát.

Élvezte a Katyar bácsi,
 Hajnalsillag feljöve,
 Megjedett³ két szemire.
 Mit tudott már pacilni⁴ –

Dió-ágon ébredni,
 Síp fene végéjén
 Pénz helyet levél lenni.

Hold

A hold a hideg országa,
 A tatos jele s királya,
 Újhold, új király, egészség,
 Nekem világi reménység.

A szárnyaidval felfelé,
 A víz lesz eső lefelé,
 Rajtad a kapcák terítve,
 A nagy hegyekre feszítve.

A telifényed magvetés,
 Ujságad⁵ a születés,
 A gyümölcsoltó éltetés.

Földi szolgálat

Téstjemnek vagyok szolgálja?
 Nemzetnek lennék a robja?
 Emberi lénynek lakója?
 Életnek lennék bezártja?

Téstjemet szolgálom, táplálom,
 Így lesz, hogy éredek,
 Látok és hallok,
 Körülem ami van, felfogom.

Lelkemet fejlesztem, tanulok
 Nemzetért, fertőzöm agyamat
 Tanítom, oktatom
 Szabadságra angyalom.

Emberként üsmerem Istenem,
 Anyagban robként mérem,
 Félem és érzem az üdöt, robtestben
 Szabadul⁶ megtérek a múltba.

Lóköto⁷ télen

A lóköton megtámaszkodik
 Koporsó, háznak fedele.
 Két kapja⁸ lángval megvirradik,
 A napnak kelte az Istene.

Lóköto⁹ nek a végigája⁹
 Nem még hordoz kötelet.
 Néma lett az udvar is,
 Mert nem érti a nagy telet.

Boszorkány-
mesterség!

Riga¹⁰, ronda gerendecska,
 Rajta lebeg a sarucska,
 Állatvíz hulladékval,
 Cseppenő maradékval.

Regvelibe hajnalba,
 Harmatvíz a markába,
 Bábacsuporba szedve,
 Állatvízvel keverve,
 Állás¹¹ alá betéve,
 Szellemekkel keverve.

(RÉSZLETEK A CSÁNGÓ
 MITOLÓGIA C. KÖTETBŐL)

¹ jövő a múltban igealak

² szomorították

³ megjed

⁴ rossz történt vele

⁵ újulásodra

⁶ szabadon

⁷ gerendavégeket támasztó cölöp

⁸ kopja

⁹ kapocs

¹⁰ görbe, csavart

¹¹ istállórekesz teteje

BESZÉD A PALACKBÓL SZÖCS GÉZA rovata

Sohár Pálról és a kettős vagy kétszeres nyelvi hazákról

A költő palackba zárt monológjának olykor a nyelvi óceánok áramlatait és passzázszeleit, mindenekelett persze: irdatlan távolságait kell legyőznie ahhoz, hogy hírt hozhasson az óperencián túlról szakadt lélek felől, aki drámaian valóságérőtlenné partokról veti a hullámverésbe üzenetét.

Nemrégiben egy kutatóval volt szerencsém találkozni, aki a kétnyelvűséget tanulmányozza pszicholingvisztikai szempontból, uniós megbízásból, ezen belül is a kétféle nyelvi közegben egymástól függetlenül született, de analóg tartalmú szövegeket. Vagyis olyanokat, amelyek egyike sem fordítása a másiknak, hanem kétnyelvű szerzőjük kétszer fogalmazta meg őket: egyszer egyik nyelven, másszor a másikon is.

Nem tudom, Sohár Pál fordítja-e önnön verseit (s ha igen: leginkább melyik nyelvből melyikre), vagy pedig kétszer írja meg őket; kötetét mindenesetre átadtam az ifjú kutatónak, aki örömmel csapott le rá, úgy valahogy, mint a vadász, amikor expedícióján egzotikus zsákmányt sikerült ejtenie. Sohár Pál kötetében ugyanis (Paul Sohar: Homing Poems Hazajáró versek – Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2005) találunk angolul írt Sohár-verseket, amelyek eredetiben is, meg fordításban is olvashatók (a fordító legtöbbször Kányádi Sándor); aztán olvashatunk angolul írt Sohár-

verseket, amelyeket vélhetően a költő magyartott; továbbá magyarul született verset, amelyet ő maga fordított angolra; és nyilvánvalóan akad olyan vers is, amelyet kétszer írt meg, talán mindegy is, hogy először melyik nyelven. S hogy még teljesebb legyen a versek nyelvi fénytöréseiben felmutatott színváltozása, a kötet a szerző jónéhány műfordítását is tartalmazza, Adyától Csoóri Sándorig. Egyszóval: aranybánya ez mindazoknak, akiket a vers születése foglalkoztat, vagyis az, hogy bonyolult tudattartalmak mint konvertálhatóak különféle poétikai innovációk révén nyelvi szerkezetekbe. Mindennek esetlegességével és törekenységével maga a költő is tisztában van:

...ezer sor lesz
a széttört látomásból;
az ég vigyáz a részekre és a fecniken
tovaszálló költőkre.

(Megszaggatott ég. Az angol változat címe: Tears in the Sky)

Jónéhány sorában a fél évszázada Amerikában élő szerző mintha a végleges nyelvi (vagy lelki, vagy érzelmi, vagy metafizikai) haza kínzó hiányáról vagy visszaszerezhetetlenségéről beszélne, arról a honvágyról, amely – Vajda János

szavaival – nem az elveszített, hanem a soha el nem nyert éden, a talán sosemvolt pátria nosztalgijája:

vacognak az ágak
az égre mutatva
itt nem kezdődik semmise már

se lagzi se csőrepedés
(...)
gyalog jár a fenyő
s nem léphet be vágy a boltba
(...)
hazagondolok haza újra
a földre ahol sose jártam

(Tájkép hóval, autó nélkül.)

Oláh János fordítása.)

Persze nagyot tévednénk, ha ezt az „itt se vagyok, ott se vagyok, innen is vagyok, túl is vagyok, én vagyok, de lehet, hogy nem én vagyok” életérzést kizárólag a száműzött-lét tapasztalataira és a hontalanság ontológiai élményére vezetnők vissza. Hogy mennyivel komplexebb a költő én-képe, s hogy a kritikai érzékkel párosult önreflexivitás milyen tárgyias, ironikus, jelentésgazdag és frappáns remekműveket képes eredményezni, erre álljon itt példának a kötet talán legjobb verse, nekem mindenesetre ez a kedvencem:

The Two-Part Snapshot

Hello Gerard, thank you for sending along the digital snapshot you took of me last week, it stared out of the monitor in full color, and the printout was almost as bright, except that it, too, came out in two parts, each of them framed by an inch of blank space, one frame showing my face from the top to the neck with the shingles of the porch in the background, and the other a headless man slumped down in a white wicker chair with a shot glass in hand; I have not been able to put the two parts together, but that problem's been plaguing me all my life.

Kétrészes digitális fotó

Helló Gellért köszönöm hogy elküldted a múlt héten készült digitális fotómat: pompásnak mutatta magát már a képernyőn is, a nyomtatása majdnem tökéletesre sikeredett, csak éppen két részben búj elő, mindkettőt két-háromcentis üres csík keretezi: az egyik keret nyaktól fölfelé arcomat mutatja, háttérben a zsinelyes ház teraszával, a másik egy fehér fonott székbe roskadt, fejetlen férfit mutat, pálinkás pohárral a kezében. Eddig még a két részt nem sikerült összeillesztenem, pedig egész életemben ezzel próbálkoztam.

Kányádi Sándor fordítása

ȘERBAN FOARȚĂ

Óda a fanyelvhez

(Lingua lignae)

Szólok fanyelvemen
számban fából terem
faragott faajkam
vonását meglelem
vaskemény fafogót
barkácsoltam fából
hosszú farönköket
mar ki a rakásból
rönkökön vöröses
áhitatos színek
ünnepe... készülődés
nézőtér tribünnek
számban szeggel róvott
jeleket meglelem
faragott ajkamon
és a fanyelvemen

hangozzék harsogva
egész világ-szerte
rajta faemberek
új fa-hóstedtekre
zengjen körös-körül
az egész világban
csak fatojást süssél
mindig csak fatálban
a legjobb fatojás
fatepsiben készül
csöpp faolaj nélkül
és csodába ejted
ezzel a világot
ne használj tűzifát
csak tűzifa lángot

így tett Fanyüvő is
nem is olyan régen
abban a mesében

Anavi Ádám fordítása

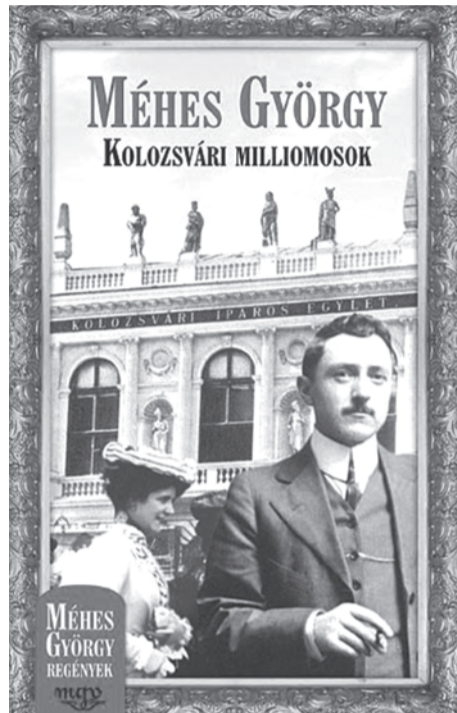
Boldogasszony

Az író nem téveszt időt

A Méhes könyvét (újra) kiadó Ulpius-háznak tudnia kellett (volna) – hiszen nyilván ezért vállalkozott a múlt század első felébe jól beágyazott regény 2005-ös megjelentetésére –, hogy magára adó író vigyáz a történelmi hitelre. (Hacsak nem groteszk vagy abszurd a választott rendező, szerkesztési elv.) Nos, mindössze két szám felcserélésével a szedőnek (korrektornak) sikerült zavarba hoznia az olvasót: a *Tanácskozás az erdei villában* című fejezet élén azt olvassuk, hogy 1943 nyarán Mendelényi Vilmos pisztrángvacsorára hívta a hat Keller fiú közül Frigvest és Emilt, az erdei villába. Az erdei villa, miként az idősebb Keller Frigyes és a Mandelek alapította borbély Kolozsvárhoz tartozott, következőképpen értelmezhetetlen, hogy 1943-ban a vezérigazgatói székbe beültetik Motegan miniszter öccsét, Eugent; és mit keres ugyanebben a történelmsorban Cantacuzino herceg meg a lánya és a sinaiai Pelisor kastély, a román király? Természetesen sajtóhibáról van szó, a regény előző kiadásában (helyesen) 1934 szerepel, egy olyan év, amikor a kolozsvári gyárigazgató nem Budapest, hanem Bukarest felé fordul, jól felfogott üzletpolitikai érdekből.

Csak azért emelem ki a sajnálatos nyomdahiabát, mert alkalmas rá, hogy tudatosítsa a *Kolozsvári milliomosok* szerzőjének egyik legfőbb erényét (amelyet az új kiadás akaratlanul beárnyékol): a történelmi idő tiszteltét. A kolozsvári Református Kollégiumban érettségizett, a kolozsvári egyetemen jogot végzett, ebben a városban évtizedeken át újságszervező, illetve a gyermekek s a színházat szerető felnőttek igényeit kiszolgáló író nagyon jól tudja, milyen volt 1934-ben és milyen 1943-ban Kolozsvár. *Bizalmas jelentés egy fiatalemberről* című regénye (1982) éppen azzal érdemelte ki a kritika

elismerését (amiben e sorok írója is részt vállalt), hogy a negyvenes évek elejének helyi világát, sokféle figuráját meggyőző erővel idézte fel, mentesen a korábbi (szocreal) sablonoktól. Részben más műfaji eszközökkel, némiképpen ennek a regénynek ugyancsak sikeres folytatása a *Kolozsvári milliomosok*. Méhes monográfusa, Orbán János Dénes „közgazdasági kalandregénynek”, félig-meddig (?) „kommersz családi-dinasztikus regénynek” nevezi, amelynek alapm-

Méhes György: *Kolozsvári milliomosok*, Ulpius-ház Könyvkiadó, Budapest, 2005

tosza az idealizált kapitalizmus. A „kommersz” jelzőt Orbán a későbbiekben lényegében visszavonja, legalábbis finomítja, amikor kijelenti: Méhesnél az átlátszóan olcsó fogások sohasem jelennek meg.

Kétségtelen, hogy a *Kolozsvári milliomosok* írója úgy rajzolja fel egy, pontosabban két család összefonódó történetét – mert a Kellerek mellett mindvégig fontos szerephez jutnak a Mandelek – Mendelényik –, hogy az egyes életpályák belső logikája és a história mögött-előtt a szórakoztató részletek kellő súlyt kapjanak; olykor betétszerűen mutatkoznak, változó – mutatós – helyszíneken az egyes kalandok (Eduárd isztambuli meseje például vagy Keller Gusztáv és Adolf franciaországi élménye), máskor, főként a szerelmi szálak gyakorlott regényíróra valló szövével, jellemet éskort egyszerre jellemez Méhes. Nem csupán a Kellerek és Mendelényik válnak emlékeztetéssé, hanem a mellékalakok (többsége) is. A megjelenítésre kiválasztott évtizedek érzékletes figuráit teremti meg például a politika és üzlet világában egyaránt otthonos Kapronczay Gáspárban, a hatalmat munkával, ravaszsgal, kompromisszumokkal megszerző és gyakorló Mendelényi Vilmosban, az ifjabb Keller Frigyes „féktelen”, nagyvilági életet élő feleségében, Gizában. De az sem olyan egyszerű, hogy az „idealizált kapitalizmus” képe bontakozik ki a regény lapjain. A bajor tímárlegényből kolozsvári gyárossá avanszáló Keller papa és a hat közül öt Keller fiú ugyan valóban a tisztességes munkát, az emberséges gyarapodás eszményét képviseli, ám van itt azért bőven tisztességtelen mozzanat is, az üzleti verseny, a növekedés hajszolása már aligha sorolható be az „idealizmus” kategóriájába. És nem kevésbé figyelemre méltó, amit Méhes a társadalmi váltásokról, német-zsidó-magyar asszimilációról elmond, illetve sorsokban ábrázolni tud.

A XX. századi magyar próza, a közelmúlt erdélyi magyar irodalma is nevezetes arról, hogy legjobbjainak egy (nagyobb?) része stílusával gyönyörködte az olvasót. Méhes György nem a mondataival ragad magával, viszont jól tud mesélni, cselekményt bonyolítani, figurát ábrázolni. *A Kolozsvári milliomosok* regényszerkezetét tulajdonképpen a mesélő kedv határozza meg, sora ismerkedünk a Keller család tagjainak történetével. Az egyetlen rendhagyó (időjártéknak szánt?) mozzanat, hogy a könyv második fejezetében („Eljön a halál”) lezáródn látszik a család történet (1944-ei, a rendszerváltással), hogy utána következzen még tízenegyezt fejezet, amelyben Keller „ténsszony” és fiai meg feleségeik régebbi történekek részesei lesznek. Végül is tudomásul vesszük ezt a szerzői megoldást, a regény mese átrendít az első csodálkozón.

Kolozsvár elmúlt évszázadát sokan, sokféleképpen írták meg, vannak köztük ma már klasszikusnak számító regények és szerzők. Gondoljunk Bánffy Miklós trilógiájára, Szabó Dezső *Életeimre*, Kuncz Aladárnak az eddiginél nagyobb figyelmet érdemlő, befejezetlenül maradt művére, a *Felleg a város felett-re*, Ligeti Ernő, Kolozsvári Grandpierre Emil több regényére, Bálint Tiborra és főművére, a *Zokogó majomra*, a már szintén elhunyt Kolozsvári Papp László *Malomárok*jára. A *Kolozsvári milliomosok* a helyi színek erős hangsúlyozásával, sajátos alakjaival, a Dermata bőr- és cipőgyár regényes történetével lép be a város irodalom- és társadalomtörténetébe – de korántsem csupán a lokálpatrióták figyelmét keltheti fel.

KÁNTOR LAJOS

Egy megengedő mellékomondattal indítja Kántor Lajos egyik irodalomkritikáját. Olyan tagmondat ez, amely rávilágít szerzőjének egész programjára, amit követ új kritikagyűjteményében (*A Nagyelefant nyomában*). Ennél fogva engedtettséggel meg ezúttal csak a mellékomondatba foglalt gondolatot kiemelni, miszerint van a romániai magyar irodalomnak egy „1969-es szintmagassága”. (112.) Ha netán kissé megfoghatatlan is a metaforikus értelmű szintmagasság fogalma, s talán nem is releváns az irodalomról szóló beszédben, de az bizonyos, hogy Kántor Lajos valóban „mérte” irodalmunknak ezt a szintmagasságát azokban az években, amikor e kötetbe gyűjtött esszéit és kritikáit írta, és adta közre *Kövek* rovatcím alatt a *Korunk* 1967–1971-es évfolyamaiban.

Ha ugyan egyes mai teóriák szerint nem is „szintmagasságot” vagy „fejlődést” kell kimutatnia az irodalomkritikának, de annyit azért bizonyosan állíthatunk, hogy Kántor Lajosnak eme kritikafüzére jó alap egy hiteles keresztmetszet elkészítéséhez irodalmunk egy rövid időszakáról, amely az 1965–66-tól 1971-ig terjedő éveket foglalja magába. Egyrészt tehát irodalomtörténeti tényként veendő számba a kötetbe foglalt mindenik kritika, sőt hozzátehetjük, hogy egyik sem kullogott a születő művek mögött, hanem újszólván velük egy időben jöttek létre a kritikus kolozsvári műhelyében, és fejtették ki hatásukat, másrészt pedig azért, hogy majd három és fél évtized múlva kötetbe gyűjtve megjelentek, üzenetértékük lehet a mai irodalomkritika számára.

Egy megalkotandó irodalomtörténet mint csomópontot konstruálhatja meg éppen azt az időszakot, amelynek tárgyát képezik a kötetben szereplő kritikák, de azok az irodalmi tendenciák, erővonalak is jobbra érvényre bírnak, amelyeket Kántor Lajos akkor kitapintott a líra, epika és drámairódalom terén a Romániában születő magyar irodalomban. Kolozsvári kilátójából szemlélte és számon tartotta ugyan az anyaországban, a kisebbségi körülmények között és Nyugaton születő magyar irodalmat, valamint a kortárs román is, hasonlóképpen kitekintése volt – az objektív és szubjektív akadályok, illetve a hatalmi szóra állított korlátok, tehát a jól érzé-

kelhető elszigeteltség dacára, amit néha ki is mondott a szerző (vö. 61., 79.) – az adott időszak világirodalmára (főleg németre, oroszra, angolra), de elmélyülni a romániai magyar írók műveiben kívánt. Sőt, ezt is tette. Súlyának, jelentőségének megfelelő figyelmet szentelt az akkor megújuló epikának és prózának, valamint dokumentum- és emlékirat-irodalomnak, nem kevesebb, mint tizenkét írásban járva körbe ezt a kérdéskört, tárgyalva az ehhez kapcsolódó esztétikai és szociológiai kérdéseket és a legújabb hazai műveket, mely művek nyomán valóban új rend alakult ki a romániai magyar irodalomban, átértékelődtek tehát a korábbiak is. A líra kérdéseiben és művelői számottevő alkotásai között hat esszé és kritika igazít el. Őt írást szánt a szerző a kortársi irodalom áttekintésére, a drámának és színháznak meg hatot, továbbá négy írást kap az irodalomtörténet és -kritika, a gyermekirodalom pedig egyet. Jelentős alkotókra és pályakezdőkre egyaránt figyel a kritikus, probléma- és műelemzéseket egyaránt végez, mondhatni minden műnem és műfaj a maga akkori reprezentatív értékeivel szerepel ebben az „olvasónaplóban”. Sajnáljuk viszont, hogy Lászlóffy Aladár és Szilágyi Domokos lírai univerzumának bemutatása nem történt meg. Persze igaz: rájuk hivatkozunk mint mértékre és irányjelzőkre.

A kritikával szembeni gyors reakció igényének tételét állítja fel kimondatlanul is magával az egész kötettel a szerző, de kimondatlanul is elhangzik néha ez, amikor például azzal zárja egyik frissen megjelent műről készült elemzését Kántor, hogy „csak az az érthetetlen, hogy mindezt [a mű erőnyeit és értékét] nem sietett a kritika azonnal elmondani.” (51.) Bármennyire is fontos viszont, hogy a visszhangtalanság „kocsonyás közege” (Földes László korabeli kórképe irodalmi-kritikai életünkről) ellen tegye dolgát a kritikus, egy, az irodalmi produktót illető felhívó szerepet is kell vállalnia azáltal például, hogy elvárásként megfogalmazza a „jó művek” iránti igényt. (vö. 74.) Sőt, mindezek mellett azt is észrevehetjük, hogy Kántor Lajos az előre-

Keresztmetszet

jelzéstől sem riad vissza, esetenként a prognózist tekinteti feladatának, amikor egy-egy alkotó esetében az illető műhelyében készülő „új”, „eddig nem volt” érték születésére készíti fel az olvasót. (vö. 77.) Nyilván kockázatvállalással jár mindez, nemkülönben az időnkénti „gyorsmérleg” készítése, amikor „névsor- és problémaolvasást” (93.) tart a kritikus, de ezek a gesztusok és cselekvések, amelyek hitelét az ezt megelőző vagy ezzel együtt járó érvényes értelmezés, elemzés vagy az érvelő vita adta, tulajdonképpen a kánonképzés részét képezték, s ki tagadná, hogy új kánon alkotására éppen az adott időszakban nem lett volna szükség. 1968-at írtak ekkor, és két évre rá tárgyiasult is az új kánon a piacra került Kántor-Lángban, ami tudvalevően Kántor Lajos és Láng Gusztáv közösen alkotott

KÁNTOR LAJOS

A NAGYELEFANT
NYOMÁBAN

PALLAS-AKADÉMIA • CSÍKSZEREDA

Kántor Lajos: *A Nagyelefant nyomában*, Esszéek és kritikák, Pallas-Akadémia, Csíkszereda, 2005

irodalomtörténeti összegezése a romániai magyar irodalom 1945–1970 közötti időszakáról, egy olyan összefoglaló munka, amely nem mellőzte az előző, a két világháború közötti időszak irodalmát és az előzményeket sem.

Tanúsítja ez a kritikafűzér azt is, hogy nem egyszerűen az „örségváltás” (vö. 93.) regisztrálását tudatosította Kántor az adott időszakban, sokkal inkább egy irodalmi paradigmaváltást követett lépésről lépésre, annak személyi, eszmei, poétikai és esztétikai, valamint intézményi folyamatait. S nem utolsósorban az olvasói oldalon bekövetkezett, illetve lehetséges változásokra figyelt, és hívta fel a figyelmet. Különösen igen határozottan képviselte ebben a szemléjében Kántor az egyetemes magyar irodalom eszméjét, természetes módon helyezve egymás mellé a kortárs anyaországi, kisebbségi (jugoszláviai és romániai) és nyugati magyar irodalom kiemelkedő alkotóit (Juhász Ferenc, Tolnai Ottó, Páskándi Géza, Határ Győző), valamint nevezte meg forrásukat, a huszadik századi klasszikus magyar avantgárd Kassák, Illyés, Déry által fémjelzett fejezetét. (vö. 66–70.) Ez a szemlélet nyilvánul meg akkor is, amikor az éppen követett hazai magyar irodalmi megújulást tárgyalva utal vissza a két világháború közötti, vállalható és vállalandó erdélyi irodalmi örökségre, hozzátéve, hogy a mai mércét nem csupán a szűkebb, regionális örökség határozza meg, hanem a huszadik századi egyetemes magyar irodalom olyan alkotói, mint Móricz, Kosztolányi, Krúdy, József Attila, Illyés, valamint Ösvát és Babits. (vö. 90.)

Mint látjuk, a kritikus által választott példák és eszmények ma is élők, és kihívást jelentenek. Velük indulni, és hozzájuk visszatérni írástudó számára ma sem mellőzendő feladat.

BORCSA JÁNOS

Fesztiválszél: tombol, majd elenyész

(...) Azt mondta hát a Főnök, hogy jó, ezen a fesztiválon már ne csak a lányokat meg a borosüveg címkéjét nézzed, és ha mindent nem is, legalább az egészséget, maradhat persze nyugodtan civil, az se baj, ha cz-vel írod, nem kell sajtósak akkreditáltatni magadat, hatalmas tükrök vannak az előcsarnokban, te sem hinnéd el, hogy újságíró, netán filmes vagy, különben olcsó a belépő, és ez csak a végén fog majd visszaütni, otthon kell enni, és nem fogadásokon. Akit viszont gyorsan meg hamar érdekel a dolog, majd a Transzindexen elolvassa, hogy mi volt pontosan a marosvásárhelyi 13. Alter-Native Nemzetközi Rövidfilm Fesztiválon, erre való a média, a többi úgyszintén csak irodalom. Morogtam még, akár a vénnek, hogy például Cannes vagy Berlin, ott is szokott lenni fesztivál, újfent, így is lehet mondani, esetleg Monte-Carlo, de az kész cirksuz. Persze az a legjobb, hogy Marosvásárhelyen lakom, az itteniek és a lokálpatrióták tudják, hogy ez mit jelent, az ember nem ért semmit, nem tud semmit, elég viszont, ha elmosolyodik, hogy: ja, persze... Nyilván nem ezt akartam, de útiköltség meg a szállás gondja nem nyomasztott, ez is valami. Azért gondom mégis ezt, mert egy fesztivál mindig kisebbfajta zárandókat, hajdanán úgy indult az erdélyi diák fesztiválra (film, jazz, tánc- meg színház), mint akinek ez valóban tét, mindig olyan egy fesztivál, hogy az a sok ember felkerekedik, azaz nem ül otthon, mert újra történik valami, és ha nem érne oda, ha el sem indult, akkor egész másként folynának a dolgok. Szóval menni kell. Hát jöttek. És ha volna olcsó szállás, ehető szendvics, még néhány rendes kocsmá, sokkal többen jönének. Hát senkinek se kell a szegény diák pénze?

És látni kell, mert filmről volna szó – ez is megér egy mozit. Azt akartam mondani, hogy Erdélyben meg Romániában nincs (már) mozi. Úgy mondanák ezt mástutt, hogy bajok észlelhetők a vizuális kultúra körül. Tekintetében, elvárásai, befogadási, pénzügyi horizontjai mentén. Által és keresztül, diskurzus meg narratíva, tévé, halivúd és tévé. Rum, köményes, vodka – monopol. Magyarul: a tévében tanít látni halivúd, amit nem a tévében lát az ember halivúd által, azt nem látja, az nem is van. A fesztivál: a vizuális kultúra széle, fesztiválszél. Alter-Native. Másként is látni. Elméleti igényel: ha nem mind ugyanazt látjuk, akkor miért kellene mindig mindenben ugyanazt? Hunyd be a szemed, oltsd el a villanyt, és láss! Avagy hallgassatok, mert nem hallom, amit mondtok! Ezt ki mondta? Vagy ki hallgatta meg?

És amikor nagyon sok olyan dolog van, ami nem hasonlít semmire, akkor a dolgok egymásra kezdenek... Ez a másság paradoxona. Néhány száz ember napokon át nem ült otthon, hanem eljött másnak lenni, vagyis hasonlítani azokhoz, akik mások, vagy szerettek volna mások lenni, legalább egyszer. Fel nőttek is voltak, nem csak diákok, filmesek, újságírók meg sajtó. Volt olyan program, amelyen legalább harminc vagy akár ötven felnőtt is részt vett. Már nem csak a gyerekek úgy az egész, lassan mi, felnőttek is hozzáöregszünk a fesztiválhoz. Vagy sose halunk meg? Nem szégyelli magát, elmúlt negyven, és még fesztiválakra jár?! Elméleti bevezetőnek ez elég is volna.

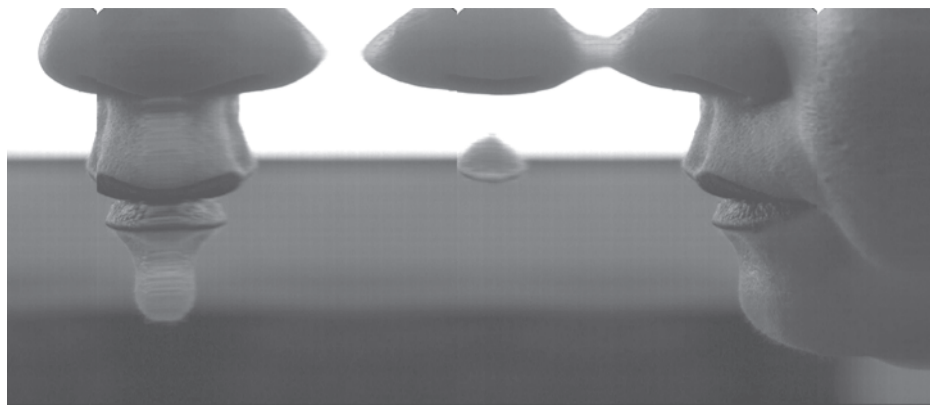
A mozi nem úgy van, ahogy látunk, hanem úgy látjuk a dolgokat, ahogy a moziban mutatják. Hogy pont olyan, mint a valóság, az csupán illúzió. Ezért nincs Erdélyben mozi, ezért halódik a színház is. A fantázia hiánya megöli az illúziót és főleg a valóságot. Minden pontosan olyan, amilyen. A valóság a legsötétebb realizmus. Ezért lehet közönségsiker a *Nyócker* című animációs magyar film. Olyan, mint Bukarest, csak magyarul, nincs több szimbólem, se metafor. Megint elmondta valaki, hogy mi van, ehhez is fantázia kell. A közönség tudta, hogy el fogják neki mondani, azért ment, hogy elmondják. Már látta kint, Pesten vagy megvan dévédén, olvasta, hogy ez fontos valamiért. De azért elment, hogy megnézze, van fantáziája. És mindig a közönségnek van igaza – ez a fesztivál. Azért nem árt ismételni: jó fesztiválhoz jó közönség kell. Ilyen közönség, ilyen egyetem, tévék meg közlések mellett honnan van még mindig jó közönség? Vagy már dolgoznak a hiba elhárításán? Néztük a *Nyóckert*, és a könnyünk is csorgott. Hogy ez már „kint” nem volna ciki? Pedig az.

József Attila a legnagyobb magyar költő. Az egyik, mert sok van legnagyobb a magyar költők között. De ez korábban volt, egy vagy két nappal, mint az előbb említett film. Hobo még mindig olyan, mint *anyócker*. József Attila viszont kibírt

Maelstrom

eddig mindent, szocializmust, oktatást, UNESCO-t, és Hobót is kibírta (sámán lett volna régen, csak lekéste). Mégis csak van valami a költészetben, ha el is múlt az írott kultúra mindenhatósága, ahogy mondogatják. Nem is volt soha mindenható, azok találták ezt ki, akik lusták olvasni. És aki lusta olvasni, az nem lát filmet sem, hiszen a film nyelvezet, és csak azt látjuk valójában, amit el is tudunk gondolni, aki lusta gondolkodni, nem lát és nem olvas – halivúd, tévé, monopol. Azt akarom mondani, hogy egyik nyelv alapján meg lehet tanulni egy másikat, egyik nyelv alapján meg lehet tanulni bármelyiket, mert a nyelvek átjárhatóak, persze minden nyelv tud valamit, amit csak ő tud, és vannak dolgok, amelyek minden nyelven elmondhatóak. Ne legyen érthetetlen film, zene, könyv én előtt. Nem tetszik minden, és nem kell megnézni mindent. Érthetetlen film nincs, olyan van csak, amelyiket nem értem. Halivúdot azért – (cenzúra), mert a gyerekeinket arra tanítja, hogy nem kell figyelni, úgyszintén villog minden, és ami nem villog, az nincs. Figyelni nem tud a mai ember, mert a napisajtóból tanul gondolkozni.

Résfilm

Hogy jó lett volna ez a fesztivál? Jó volt, csak hiányzott belőle a mozi. Nem a jó vetítőgép, hanem az áhítat és a csoda, mert nincs már, és mégis jó volna, ha volt volna. Hogy jó lett ez a fesztivál? Persze hogy jó, szinte mindig teltház (vasárnap délelőtt is), fontos filmek, hangulat, lányok, borosüveg a címke, jó zenék. De erről már volt szó. És még mennyi mindent nem tudtam nektek megmutatni, mert a jó filmet nem lehet elmesélni, csak úgy mondható el, ahogy. Tud valamit, amit csak ő.

A rövidfilm minden híresztelés ellenére ugyanúgy film, akár a *hosszú*, nem számít, hogy analóg, digitál vagy milyen technikával készül. Különböző az, hogy analóg? Húsz évvel ezelőtt még nem is volt ilyen, pedig az a régebbi, azt hiszem. Kisfilm és nagyjáték. Nem úgy van, mint a focival. Ez nem pénz. Ha nincs pénz az állványra, használj a kézisúlyzót, mint régen a célövők, hogy ne reszkessen a kezed. Technikát ma már mindenki vehet, a gondolat, a játék, az ötlet, a szerelem ingyen van. Bor nincs, meg drága is. Nyelvet kemény munkával tanul az ember, akkor a legkeményebb, amikor nem is veszi észre. Valójában nem is nyelvet kell tanulni, hanem beszélni kell, mondani, mutogatni, kiabálni és énekelni. A jó rövidfilm néhány másodperc alatt olyan világba kalauzolja a nézőt, amelyben a teljesen *más* meg a teljesen *ugyanaz* egész minőség. Ha azt mondom, hogy irodalomban ez a szonett vagy a novella, akkor csak egy más nyelvezetre utaltam, de a zárt, kötött forma, az eszközök ökonómiaja és az egységes világ kötelező. Semmi új a nap alatt. Se novellát, se szonettet nem lehet „rövidfilmesíteni”, mindig csak újra írni vagy kitalálni. És van még pamflet, kiáltvány, karikatúra, humoreszk, de itt csak hasonlít, nem pedig metafor. Nem tetszhet minden rövidfilm, ha tízet, húszat néz meg naponta az ember. Az a jó, ha nem tetszik akármilyen alternatív. A *Büvölet* minden része tetszik annak, aki azt szereti, de ez rossz hasonlat. Ha egy jó filmet lát az ember, az már örökre az övé marad, nem vehető el. Ez majd a későbbiekben lesz fontos.

Az is volt még a fesztiválon, hogy a *Lázárescu úr halálát* nem szerettem, nem volt türelmem hozzá. Elegánsabb volna ezt úgy fogalmazni, hogy sajnos lekéstem vagy más programon vettem részt. Hiába nyert díjakat, nálam nem – lehet, hogy a saját szememmel látok, és a saját fejemmel gondolkodom? A végén még szabadelvű leszek. Nekem ez a film túlságosan „magyar” volt. Magyarfilm: amikor eleve tudom, hogy mi van és mi lesz, vagyis nem lesz semmi, és ez nem a narratívák kérdése. Mint a foci vagy mint a Koltay-féle *Világszám*. Nézhető, hogyne, de ez csak halivúdban elég már. Ez is olyan, mint a *Nyócker*, csak nem arról szól, hogy mi van, hanem arról, hogy nem tudunk beszélni róla. Ezt a filmet halivúdban kellett volna megcsinálni, ott legalább volt volna rá pénz. Ha meg majd a tévében, biztos, hogy jobb lesz. Az *álmok asszonya* című film, amelyet Dan Pița rendezett, még csak nem is „magyarfilm”. A cím halivúdias. A többi tipikus esete annak, amikor a néző nem látja, amit a rendező sem lát, amikor a néző nem látja azt, amit a rendező nem tud megcsinálni. És ez nem hangtechnika vagy színészség kérdése. De az ősbemutató, amikor elaludt a vilány, egy szépséges hölgy kiosont a teremből, és csak pár perccel a film vége előtt jött vissza. Később kiderült, hogy az egyik vedeta (sztár), különben jól játszott, le az összes kalapokkal, de azt mondta nyilvánosan, hogy most látta először a filmet egészében. Most sem látta, drága,

bár gyönyörű illatot tetszett hagyni maga után! A második sorban ültem, biccentett nekem...

És ha kérdeznél valakit, csak azt tudnám felelni, hogy nézze meg ezeket a filmeket, lehetőleg moziban, egyet is ki ne hagyjon. Nehéz lesz, mert nincs nálunk mozi. Van egy-egy terem, pattogató kukorica meg izé, mindegy, én is voltam tizenéves. Mozi akkor van, ha csodát meg látni az ember a petróleumszagú, hideg, recsegő székekkel és nyüszítő kamaszokkal teli házba, mert nem is terem az. És mindegy, milyen a film, úgyszintén csak a végén derül ki, hogy milyen volt, amikor kifut az utolsó sor felirat, elhalkul a zene, kigyúlnak a fények, és azután kezd el csak szedelőzködni a közönség. Ez fontosabb, mint a multiplexben a légkondi meg a bevétel. Voltak olyan Isten háta mögötti falvak, ahol minden héten egyszer fesztivál volt. Így láttam egyszer Tandarei nevű településen (volt most ott árvíz) a *Stalkert*, azt írta a plakáton, hogy *film sovietic*.

Mit csinálnak a filmek, amikor senki sem nézi őket? Ezt egy kisfiú kérdezte, és nem tudtam hirtelen válaszolni. Moziban még nem volt, de tudja már, hogy milyen egy fesztivál.

És mi van két fesztivál között? Útban vagyunk az egyikről a másikra, már ha vándor és diák vagy filmes, afféle garabonc, még nem felnőtt, de már nem is lesz. Ötven elmúlt és még mindig fesztivál? Mozi már nem lesz, soha nem lehet már csinálni. És itt jó ez a szó, egészen gyerekes, pedig semmi nosztalgia nincs benne. Vannak viszont filmek. Meg kell nézni mindet, mást nem mondhatok. Minden filmet meg kell nézni, és ha nem tetszik, feláll az ember, kimegy. Akár egy színészről az ősbemutató. Főleg demonstrálni vele, ettől még nem szabadelvű, csak lát az ember, mert van saját szeme, gondolkodik, helyette soha, senki nem.

Hogy volt-e színvonal?

Mihez képest nem?

Fesztivál volt, kérem, első pillanattól az utolsóig, és ahol fesztivál, ott van a világnak éppen közepe, aki nem hiszi, járjon utána.

Hát így volt ez, Főnök, megvan a cikk, nem írtam mindenről, talán csak magamról, ez már ilyen, mindjárt betelik az oldal, éppen annyi karakter, ahogy kérte, olyan vagy már te is, akár egy producer, és igazad volt, nem kell akkreditáció, mert egészen olcsó a belépő, megéri. Most van a vége, még pár szó, és vissza fog ütni, ahogy ígértem az elején, mint egy vakarás a plakát helyett, hogy: a *Sorstalanság* vetítésére nem érvényes a fesztiváljegy. Mégis teltház. Van színvonal, ha kérdeznél valakit, ezt mondd el nekik. Jövőre veletek is ugyanitt.

VIDA GÁBOR

DÍJAZOTTAK

A 13. Alter-Native Nemzetközi Rövidfilmfesztivál Nagydíja: Raoul Arroyo és Ramón Gonzáles, *Erre járok minden nap* (riportfilm, Spanyolország)

Duna Televízió különdíja a legjobb határon túli magyar alkotónak: **Felméri Cecília**, *A bárányok meghalása* (animációs film)

Küöldíj, Duna Műhely ajándéksomag: Tóth Szabolcs, *Vilmos és Artur* (animációs film)

Legjobb operatőrnek járó díj: Kardos Sándor, *Résfilm*

A Román Nemzeti Filmintézet díja: Ivan Golovnev, *Pici Katerina* (Oroszország)

Simó Sándor-emlékdíj: Gorki Glaser-Müller, *Nevet és számot kérek* (Svédország)

Az Illyés Közalapítvány díja: Terry O'Leary, *Maelstrom* (rövidfilm, Írorság)

Román Rádiótársaság díja: Gil Alkabetz, *Halálos Szerelm* (Németország)

Színház
Színház

Cukormáz és népirás

A Hegedűs a háztetőn a Szegedi Nemzeti Színházban

A jiddis nyelvű irodalom széles körben talán legismertebb alakja Salóm Rabinovics, íróné néven Sólem Aléhem (1859–1916). Sokmufajú szerző: írt regényt, novellát, elbeszélést, komédiát, életrajzi- és levélregényt (utóbbi jól-rosszul dramatisztált változatát *Marienbad* címen nemrég mutatták be Budapesten, Maia Morgenstern főszereplésével). Aléhem az ismertségét mégis szinte egyetlen művének köszönheti. A *Tevje der milhiger*, azaz a Tóbiás, a tejesember című kötet korán megtalálta útját a prózai, később a zenés színpad felé. A szerző fanyar, sötétre árnyalt, mély értelmű humorát csak részben mentheti át az 1964-es Broadway-produkció. A Stein-Bock-Harnick-trió által jegyzett *Fiddler on the Roof*, vagyis a Hegedűs a háztetőn 9 Tony-díjat nyer, New Yorkban közel négyezer este játsszák (jelenleg is műsoron van). A belőle készült Norman Jewison-film 3 Oscarot kap – diadalmenet a javából!

Szegeden most Bal József szakszerű rendezésében láthatja a közönség a musicalirodalom egyik csúcscsának tartott darabot. Aléhem eredetijében 1905-ben járunk egy kis orosz faluban, Anatevkában: zsidók és oroszok jórészt békésen megférnek egymás mellett, cár atyuska keze ilyen messzire már nem ér el. Vagy legalábbis ebben reménykedik Tóbiás, azaz Tevje, a tejesember meg a többi zsidó. Az él(tet)ő hagyomány mindennél fontosabb számukra, s ebbe a nézőpontba helyezkedve válik érthetővé Tevje személyes tragédiája. A tradíció – és általa/vele együtt az Istenbe vetett hit – az egyetlen biztos pont az ingatag talajon. A forradalmak, majd a cári rendszer bukása már nincs olyan messze, a felforgatónak bélyegzett eszmék Tevje házában belül is megjelennek egyik lányának kérése személynében. Tevje derűs istenhíti, az évezredek megerősítette, feltétel nélküli bizalmát a történelem teszi próbára: öt, pénzese zsidóknak tartogatót lányát egymás után veszíti el. Az elemzők nem véletlenül szokták Jóbbal párhuzamba állítani a tejesember alakját. Az újabb és újabb próbaté-

telek sem kérgesítik meg szívével, nem fordul el Istenétől. Még a végső romlás pillanatában sem, amikor a többi zsidóhoz hasonlóan elhagyja kényszerül szerett Anatevkáját. Az előző századfordulón írt szöveg keserű jóslata néhány évtizeddel később egy egész népet a föld színéről eltüntetni akaró véres valósággá vált.

Mira János díszlettervező a szegedi közsínház nagyszínpadát minden irányban beborító hatalmas deszkaácsolmányt épített. A létbizonytalanság közvetítésének pontos eszköze a fa: a tűzvédként végigsöpört történelem szempillantás alatt eltünteteti egy egész élet munkáját. (Az már az épület architektúrájából és az apró részletekre irányuló figyelem hiányából következik, hogy a proszcéniumra helyezett ósdi kerek kút mellett aranyfűstől fuldokló erkélyt kellene kirekeszteniünk látóterünkől.) Két rézsút elhelyezett rámpa vezet az „emeletrre”, ahol a történeket kommentáló kórus civil ruhás tagjai állnak rendetlen sorfalat. (Öltözéküket csak az utolsó pillanatban lehet megfejtetni: a falujukból távozni kénytelen zsidókat irdatlan deszkalap takarja el a határos zárlatban. A „sirt” körbeálló mai utódok, a kórus tagjai rájuk emlékeznek.) Alul öböl-szerű bemélyedés képződik, itt játszódik maga a sztori. A darabban két típusú helyszín különíthető el: a Tevjék aprócska házának falai között zajló, intim hangvételű jelenetek váltakoznak a közösséget be- és megmutató szcénekkel. Az „öböl” felekén lévő, vállaltan chagalli ihletésű (a nyitókép is a festő közismert, háztetőn álló hegedűsét idézi meg), mives kivitelezésű, két-dimenziós házportálok időnként a magasba emelkednek, így engedve bepillantást a mögöttük zajló életbe. Vágó Nelli jelmezei a díszlet alapszínével és anyagával harmonizálnak. A számos csoportos jelenet ellenére majd’ mindegyik szereplőt sikerül néhány, jelzesszerű kellekkel egyéníteni, s így könnyen azonosíthatóvá tenni.

A mindenkor Hegedűs-rendezések alighanem legérzékenyebb pontja a főszereplő, Tevje kiválasztása. Szegeden Gregor József örökké jóke-

délyű, a nélkülözések idején is rengő hasú tejesembere evidens módon vezetője a kis zsidó közösségnek. Tekintélyt parancsoló habitusa, mélyen zengő basszusa nem könnyíti meg kollégái színpadi érvényesülését. Mellette mindenki epizodista csupán. Hiába rogyasztja meg térdét, szánivaló téblábolást igyekezőn mimelni, hiába próbálja magát meghúzni egy félreeső sarokban, a tekintetek akkor is rá és csakis rá irányulnak. A *Ha én gazdag lennék...* keserű-későbbesett elvágódása elsikkad ebben a szerep-felfogásban. Gregor úgy „túl sok” szerepében, hogy eközben a többiek sem „kevesek”. Feleségét, Goldét (másodszereposztásban) szintén operaénekesre, Vajda Júliára bízta a rendező. A törékeny, madárszerű, ám nagyhangú asszonyka meg a robusztus, két lábbal a földön álló férj közötti szakadatlan perkedés klasszikus bohózat elem. Második felvonás eleji duettjük (Szeretsz engem?) ezt feledtet: az este észrevétlen, nagy pillanata. Őt látjuk megannyi papírmáse-figura – erről a musical szerzői is tehetnek, hiszen az eredetiben öngyilkosságot elkövető egyik lányuk például nincs helye a cukormázal jócskán megöngyözött Broadway-verzióban. A lányok kéréi már érdekesebbek. Gómőri Krisztián Mótél szabója maga a megrögzött, ám szeretetre méltó kisszerűség. Pataki Ferenc Fercsikje lánglelkű forradalmár. Boncz Ádám Fegyákja haloványabb alakítás: kontúrokkal igen, ám tartalommal alig rendelkező alak. Jente, a falu titkait adó-vevő

házaságközvetítő szerepét mintha Szilágyi Annamária öntötték volna: arcán látni a kejes örömet, amikor sikerül egy-egy új pletykát elterjesztenie. A többi játszó villanásnyi időre csak, ha kitűnik a sorból.

Bal József rendező a lehető leghagyományosabb utat választotta a színpadra állításban: extravagáns, egyedi értelmezésnek nyoma sincs. A darab mélyén feszülő személyes és közösségi dráma fölött átsiklik tekintete: a zenés színpadok instant sikerdarabjának mélyebb rétegei nem ingerelték fantáziáját. A szinte az egész szegedi társulatot megmozgató munka nagyrészt professzionális, eladható és élvezhető szórakoztatóipari termék.

JÁSZAY TAMÁS

(Szegedi Nemzeti Színház: *Hegedűs a háztetőn*. Írta: Joseph Stein. A darab prózai és ének részét közösen fordította: Reményi Gyenes István és G. Dénes György Kossuth-díjas, vezényel: Rácz Márton m.v., vezényel: Kardos Gábor, díszlettervező: Mira János, jelmeztervező: Vágó Nelli m. v.. Az eredeti koreográfiát reprodukálta: Tanács István, karigazgató: Kocza Ferenc, rendező: Bal József.

Szereplők: Gregor József, Fekete Gizi, Vajda Júlia, Kocsis Judit, Márkus Judit, Papp Gabriella, Stefanik Kata, Takács Veronika, Szilágyi Annamária, Gómőri Krisztián, Pataki Ferenc, Boncz Ádám, Megyeri Zoltán, Szűcs Lajos, Markovits Bori, Szonda Éva, Galkó Bence, Kiszely Zoltán, Gyuris Imre, Járai Máté, Somló Gábor, Piskolti László, Szerémi Zoltán, Varga Donát.)

Ha meg szerettem volna maradni a száraz adatközlés szintjén, akkor nagy valószínűséggel ezzel a mondattal kezdem a szöveget: október 24. és 28. között zajlott Kolozsváron a Puck Nemzetközi Báb- és Marionett Színházak fesztiválja. De ezt a fesztivált nem lehet a száraz adatközlés szintjén kezelni, illetve lehet, de nem érdemes. Mert ez a rendezvény is rávilágított arra, hogy érdemes jóval nagyobb figyelmet szentelni a báb- és marionett színházaknak, hiszen ezen a színházi megszólalási módon belül is létrejönnek olyan előadások, amelyek hosszú ideig ott maradnak a nézők emlékezetében, legyen akár felnőttekről, akár gyerekekről szó.

Mert sokan amolyan gyerekeknek való, és csak nekik szóló műfajt látnak a báb színházban, miközben az egyre kevésbé fér el a régi kategóriák határain belül, a látványszínház, a vizuális művészetek irányába hajlik el sok esetben.

A vizuális művészetek felé irányult rendezői elképzelések hatását figyelhettük meg a kolozsvári fesztiválon, olyan előadás esetében, mint például a *Jazz Fantasy* (Vasilache Színház, Botosani), ahol csupán a foszforeszkáló szájakat, az ugyancsak sárgászöld fényben villódzó kalapokat és a vastag ajkakat láttuk, miközben szólt a jazz, vidáman és szomorúan mintha. A csupán jelzesszerűen ábrázolt alakok azonban nagyon is jelen voltak, mintegy bizonyítva: a stilizált játékmód is izgalmas és érdekes lehet, éppen úgy, mint a hagyományos játékmód, de természetesen csak akkor, ha olyan erős rendezői és bábszínészi jelenlétről beszélhetünk, mint a *János vitéz* esetében (Harlekin Bábszínház, Eger).

A *János vitéz*, hagyományokhoz visszanyúló előadásként, mégis eltért a megszokottól. A rendező (Simon Balázs) egyik remek ötlete, hogy a cselekményt a nézők köré szervezte, mintegy felidézve a kocsiszi padok korát. Ezek a kerekken görgő, ablakkal ellátott, rongyszőnyeg-falú, mozgó „szekérházak” nem csak a helyszínváltásokat voltak hivatottak jelezni, de a tér- és időbeli mozgást is. E díszletelemek alapvetően

János vitéz és az altszaxofon

meghatározták az előadást, akárcsak az a tény, hogy a bábszínház játéka és a bábok játéka két párhuzamos cselekményszálként futott, éppen ezen az, hogy a bábosok néha maguk is „szereplőknek” jelentek meg, mint a bábokhoz képest „civiliek”, éppen ezáltal hozták még közelebb az előadáshoz a valóban civil nézőket.

De nem csak ezzel, hiszen a nyújtott arcú apró báboknál nagyobbak voltak a nézők, de a kö-

rőlöttük megjelenő óriásoknál már csak a természet volt nagyobb és erősebb, ráadásul ott dühöngött a nézők feje fölött hatalmas, a színészek által ide-oda mozgatott leplek által. A rendező hol bevitte a nézőt az előadás kellős közepébe, hol eltávolította, a szereplőket képkeretbe helyezve (nem véletlenül, hiszen ezzel is egyértelműbbé vált a francia királyi udvar kimértsége). Talán ez volt a fesztivál egyik legváltozatosabb és legérdekesebb előadása, annak ellenére, hogy különböző játékmódok ötvözeteként alkotott egységes egészet.

A (báb)színházi hagyományokhoz való „visszatérés” jellemezte a *Csicseri történet* című előadást is (Bóbita Bábszínház, Pécs); egyetlen bábszínész (Varga Péter) adott elő néhány rövid történetet, nemegyszer három szereplőt alakítva ugyanazon pillanatban.

Az egyik legismertebb és éppen ezért kemény diónak számító előadással volt jelen a fesztiválszervező bábszínház magyar társulata. A *Piroska és a farkas* helyenként elmozdult egy valóban egyéni és újszerű irányba, akár a zene vagy a szöveg-módosítások, reppelések okán, de mindez nem vált egységes egészzé, nem jött létre igazi közös játék a szereplők, illetve a szereplők és nézők között, a bábok mozgásterét talán az egyébként izgalmas ötletnek tekinthető szekérek túl-szágosan is leszükkítették.

A térhasználat lehetőségeinek változatosságát példázta a háziga-da Puck Bábszínház román társulatának *A varázsló és a holló* című,

KARÁCSONYI ZSOLT

Kívánhat-e színházszerető újságíró karácsony közeledtével neki valóbb feladatot, minthogy korai kávé mellett elbeszélgesen Júliával és Rómeóval, egyúttal a dával, Mercutióval, Lőrinc baráttal, vagyis Nagy-Kálózy Eszterrel és Rudolf Péterrel. A lassan érdekező beszélgetés hamarosan csapongó diskurzussá alakult, és csak gyűlt a mondandó, színházról, filmzésről, gyermeknevelésről, a családról mint logisztikai központról, sőt szerelmes levelekről is szó esett, amelyekből Rudolf Péter eddig több kötegnit kapott.

Fotó: cyberpress.sopron.hu

A tündérmacska és a favágó legkisebb fia

– Kezdjük kétszemélyes színházunkkal, az És Rómeó és Júliával. A színpadon egy színész és egy színésznő. Parádés játéklehetőség mindkettőjük számára.

N-K. E. – A darabban egy színész házaspár a három gyerekének mesélni kezdi a világ legszébb szerelmes színdarabját, s egyszersmind az összes szerepet el is játssza nekik olyan komolyan, amilyen komolysággal az ember a gyerekkel beszél a szerelemről, halálról, tisztességről, barátságáról. Azt hiszem megértünk arra, hogy együtt dolgozzunk. A kapcsolatunk elején mindketten annyira zavarban voltunk egymástól, egy szinkronfeladatot sem oldhattunk meg úgy, hogy ne nevéssük szét. Most már nem azzal foglalkozunk, mit szól a másik, tetszik-e neki, ahogy kitaláljuk és megformáljuk a magunk szerepét. Péter rendezett A mizantropban és A vágy vilamosában. Blanche-t Sopronban játszottam, és nagyon a szívemhez nőtt. A vidéki színészlet súlyos fájdalma, hogy az előadások általában csak húsz-huszonöt alkalommal mennek; akkor kell eltemetni, amikor még érik, fejlődik, és a színészek új meg új felfedezéseket tennének játék közben. Két évet töltöttem Sopronban, de erre a szezonra már nem szerződtem. Lehetetlen volt bírni az ingázást három kamaszgyerek mellett, folyton kimerült voltam és türelmetlen.

– A Rómeó és Júliával túl vannak a kétszázadik előadáson. Jártak vele országsszerte, a határon túl is bemutatták.

R. P. – Visszatérő szereplők vagyunk a Ghyms együttes vezetője, Szarka Gyula Napszínházában Nádszegen. Az együttést az Órszéken hallottuk először, és mondhatom, el voltunk tölve ájulva. A koncert után összeharagítottunk, azóta tartjuk a kapcsolatot. Az Üvegtigris második részének zenéjét az együttes énekes-zeneszerzője, Szarka Tamás szerzi. Szívesen megyünk a határon túlra játszani. Bogdán Zsolt kolozsvári színész kérdezte egyszer, nem visszük-e el a Rómeót Kolozsvárra. Abban a percben, amikor hívnak, boldogan. Ezennel be is jelentem: a pénztől nem kell félni, bagóért és sárgarépáért is elmegyünk bármikor.

– Eszter tavaly szinte minden este színpadon volt; egyszer Maggie a Macska a forró bádogtónben, vagy Nóra Sopronban, másnap a Liselette és a május címszereplője a Komédiumban.

N-K. E. – Az utóbbi két évben túl sokat váltaltunk. Ebben a szezonban a régi szerepeimet játszom és forgatok Erdős Pál filmjében, a Budapesti srácokban, amely az ötvenes évek eseményeiről és 56-ról szól. A gyerekeink ugyan már nagyobbak, önállóbbak, valahogy mégis úgy érzem, akkor tudok belefeledkezni a munkába, ha otthon béke és nyugalom van.

R. P. – Most arra van inkább szükségünk, hogy a városban bókálásszunk kettecskén, esetleg ötösen a gyerekekkel.

– Mindezt jövő időben, ugye, hiszen hosszú hetekig egyeztetünk időpontot; vagy az új Bacsó filmet, vagy a klasszikus Latabár-komédia fel-

dolgozást, az Egy szoknya, egy nadrágot forgatva, közben vágta az Üvegtigris második részét, aztán főpróbahetes volt az Új Színházban. Bókálásról nem esett szó.

R. P. – Keservesen elfáradtam, viszont fontos hozadéka ennek a fáradtságnak, hogy megszünt bennem az állandó infantilis „szeressetek, figyeljétek rám” törekvés. Egy kicsit vissza akarunk húzódni, szeretnénk, ha a hangsúly eltolódna az életünkben a család felé. Otthon elég tudatosan igyekszünk civil életet élni, de nyilván van olyan időszak a munkánknak, amikor nem lehet kilépni belőle, amikor ezen pörög az ember agya. Mint minden más, az is koncentráció kérdése, hogy legyen erőnk a napi teendőinket elvégezni; a nemi szerepek és a munkakörök állandó körforgásában élünk. A legnagyobb nehézséget a dolgok rendszeresítése okozza, hiszen a rendszer állandóan megbolydul, attól függően, hogy kinek van premierje, ki kerül nehéz helyzetbe. Mosni például nem hagy – mutat a feleségére – olyan nagyon én sem erőltetem a dolgot, természetesen. – Határozottan elégedettséget érzek a hangjában.

– Ilyen tempó mellett nem maradhat túl sok idejük magukra előadás előtt.

N-K. E. – A színészet karbantartott idegrendszert feltételez. Az a típusú színész vagyok, aki – függetlenül a feladattól – nem tud félig ott lenni. Ha az egyebek rendben vannak, akkor akár öt perc alatt ráhangolódom a szerepre; kialakultak szakmai rituálék, amelyek segítenek kikapcsolni akkor is, ha a gyerekek gondjait aznap este nem oldottuk meg, és magammal vittem a színházba.

R. P. – Egyetlen esélyünk a talpon maradásra, ha nem teherként éljük meg a civil életünket. Azt mondom: ettől vagyok az, aki vagyok, ez ad támaszt, ezek az elefántlábak, amiken be tudok sétálni a színházba, át ezen a borzalmas városban, és a civil létemben esetlegesen felgyűlt feszültségeket kikiabálom a színpadon.

– A szakmai önéletrajzát olvasva, a szerepek és díjak hosszú sora mellett feltűnt, hogy éppen kétszáz évvel később született, mint Kazinczy Ferenc – a polihisztor. Eljártam a gondolat: mennyiféle képesség keveredik Magában; játszik színházban és moziban, rendez, színopszist ír, filmet készít.

R. P. – Közkeletű vélekedés szerint a polihisztorok ideje lejárt. Magamat inkább linkócinak tartom, aki jön-megy, továbblép, miközben annyi mindennek szeretnék egyszerre megfelelni. A szakmán belül maradva: még profinak sem nevezném magam, amennyiben profinak egy célratoró figurát tartunk, viszont valahol olvastam, hogy a dilettáns a latin gyönyörködik igéből származik, igényes és önzetlen szellemre utal. Ez tetszik. Van, aki negyven évesen kezd zongorázni, a legutóbbi Goncourt-díjas író, ha jól tudom, hatvanéves korában írta első novelláját, szóval az önmegvalósítás más szintjei is izgatnak.

– De most a bókálós korszak következik.

N-K. E. – Kevés a minőségi munka. Nem bécslük meg eléggé a szakmánkat, és nehéz ebben

jó érzéssel részt venni, mert annak idején nem erre szerződtem. A televízióban és az újságokban szinte kizárólag a magánéletünkről esik szó. A beszélgetős műsor nem az én műfajom. Borzastóan hiányolom az irodalmi alapanyagból gyártott tévéfilmeket.

R. P. – Ha körülnézek, szinte szégyellnivalónak tartom a magunk problémáit, azt, hogy mi mindent mondunk le, mások, tehetséges emberek pedig nem kapnak megmutatkozási lehetőséget. Kicsit elkeseredett vagyok színház-ügyben, valahogy az egész szakma olyan megalázott, mostohagyermek-státusba került. Veszélyben az érték. Hamarosan üvöltetni kell majd, de egyelőre a szakma vezérkara azt gondolja, hogy a maga kapcsolatrendszerével, a maga színházával valahogy megússza. Persze lehet, hogy közben fontos tárgyalások folynak a háttérben a szakma megmentéséről, csak nem tudok rólok.

– Az Üvegtigris kritikái felrőtíták Önnek a rendezői bizonytalankodást. Közben olyasmi történt az Üvegtigrissel, ami viszonylag ritkán fordul elő; poénjai beépültek a közbeszédbe. Gondolkodott már azon...

R. P. – Folyton azon gondolkodom, már csak azért is, mert a második résznek legalább ilyen sikeresnek kéne lennie. Lehet azt mondani, hogy ócska, gagyí közönségfilmet készítettem, de a történéseinek megvan a maguk igazsága, a poénokon újra és újra lehet felszabadultan röhögni. Ha öncélú a poén, akkor egyszer nagyon nevetek rajta, de másodsorra nem okoz örömet.

A lacikonyhás Lali bodegája olyan helyen áll, ahol a néző is élhetne. Bármikor találkozhat ezekkel a csodára kiéhezett, botladozó figurákkal; az idő pedig lassan, reménytelenül múlik. Talán csak annyira különlegesegek, hogy van erejük röhögni saját szerencsétlenkedésükön. Azt gondolom, ha az adófizetők pénzén filmet készítek, kötelességem katarzist létrehozni; én kizárólag saját pénzből üvölténem világgá, hogy élni szar.

A színházi rendezéseimben egyébként konzervatív vagyok, újdonságnak talán csak az számít, hogy tisztelem a szerzőt, és ez sokak szemében fantáziátlanságnak tűnik.

– A színészekre pályájuk során a legkülönbébb jelzők rakódnak. Mondanának egymásról néhányat? Milyen tulajdonságok a legkedvesebbek Péterben? – fordulok az elcsöndesedett Nagy-Kálózy Eszterhez.

R. P. – Mondd: az, hogy Péter szép – segít a férj hezitáló feleségének készségesen.

N-K. E. – Tényleg, Péter sokkal több szerelmes levelet kapott már életében, mint én. Jó, ezt azzal magyarázom, hogy általában nők írnak levelet a kedvenc színésznek. Komolyra fordítva, Péternek van humora; tudunk együtt nevetni a saját kínunkon is, vagy amikor a gyerekekkel adódik baj, elkeseredünk miattuk, és azt méregetjük, hogyan lesz belőlük normálisan gondolkodó felnőtt. Szeretem benne, hogy mindig az igazságot keresi, másokét is, nem csak a magáét. Amikor együtt dolgozunk, sosem hagy cserben,

minden kérdésemre van válasza, nem enged meg magának lilaságokat. Becsülöm, hogy addig gyűri magát, amíg konkrét választ ad a kérdésemre.

R. P. – Akár gejen hangzik, akár nem: nekem nagyon nagy érzés az Eszterrel dolgozni. A lényeges dolgokat egyformán látjuk az életben, miközben teljesen különbözőek vagyunk alkaltilag. Egyébként primitív férfi vagyok, bevallom: jó, hogy a feleségem szép. Eszterben találkozik a belső és a külső szépség, szóval mázlim van. Nevetséges lenne most itt megállapítanom, mennyire tehetséges, viszont az anyósom pontosan megfogalmazta – nem is örülök ennek, hogy nem én fogalmaztam meg: Eszter nem dél-előtti színésznő. Alázattal teszi a dolgát, de amikor nem színészi minőségében van jelen, az összes külsőn eltűnik; nincs is rá szüksége, hiszen úgyis megkapja az elismerést. Ez nagyon imponál. Azt hiszem, nem élnek együtt egy színésznő-színészpárral (szívesebben egy tündérmacskával), annál is inkább, mert magamban a 'favágó legkisebb fia' hangulatát hordozom. Hozzám odalépnek az emberek, eleven kapcsolatot tartok a benzinkutak dolgozóival. De térjünk vissza a feleségemre – mondja, majd így folytatja –: én hedonista vagyok, Eszter tud aszkéta lenni. Én kommunikációs gépezet vagyok, Eszterben van valami arisztokratikus távolságtartás. Én azokkal is kommunikálok, akikkel esetleg nem kéne, viszont hamarabb megbocsátok. Jól kiegészítjük egymást, én elpuhítom, amikor ő túl kemény, ő pedig megkeményít engem, ha ellazulnék.

– Hogyan ünneplik a karácsonyt?

N-K. E. – Egy ideig huszonharmadikán éjszaka díszítettük fel a fát, mert másnap annyi volt a feladatunk, hogy nem lett volna időnk elvinni otthonról a gyerekeket, és délután díszíteni. Szerettük azt is. Éjszaka felkötöttük egymást, és reggel, amikor lebaktatott a három gyerek, ott állt a fa a nappaliban, teljes pompában.

R. P. – Huszonnegyedikén összegyűl nálunk az egész család, anyósom remek borlevest készít, édesanyám hozza a halat. Eszter, ha nekigyürkőzik, elképesztőket főz. Attól, hogy ilyen sokan vagyunk, az ajándékok szinte zavarba ejtően beiterítik az egyébként nem túl nagy nappalit. A gyerekek még mindig ragaszkodnak a méretes fenyőfához.

N-K. E. – Favédőként próbálom leszoktatni őket.

R. P. – Ez a lázadás gyermekded formája, hiszen a fákat karácsony előtt már kivágták.

N-K. E. – Mégis olyan rossz belegondolni, hogy kivágták.

R. P. – De a karácsonyhoz hozzátartozik az illat...

Sándor vagyok én is,
ha nem is Petőfi,
nem a nagy Petőfi,
hanem csak Szoboszlai.
De pennám, akárcsak a nagy költőé,
hazámé és feleségemé.

Szoboszlai Sándor: Sándor vagyok én is

SÁNDOR

A szerkesztő álma

kommentár nélkül

Sándorirtás

M. K.

„Már nem látszott a túlpart, csak kék. / Forgott a hold; / a nap csak néha... / Örvényéjszaka. / Lelkekben riadtság. / Sós szélben arcok. / Fagyosak. / De még látszanak...” (A sziget kiválása)

Nesze semmi, fogd meg jól. Mit lehet erre mondani?

W. S. T.

„Mikor mentettél hálóból / Szentjános bogarat? / Mikor ébredtél tisztaságra, / Mely belülről fakadt?” (Mikor láttál utoljára)

Figyelmébe ajánlom egy másik nagy szentjánosbogár-szakértő, K. Hugó versét: „Hogy este lett a régi kert felett / egy sápadt arcú, randa, vén bagoly / egy kis szentjánosbogárkát kergetett. // Hol vagy te aljas, piszkos, rusnya féreg / csőrömmel téplek szét, ha megtalállok / hol vagy te aljas, piszkos, rusnya állat. // S egy bokor alól / így szólt a kis szentjánosbogárka: / Mit vétettem én / hogy életemre törsz, / miért e durva hang? // És felelé a vén bagoly: / Mert világítasz, bitang!”

H. É.

„A savanyú utcakülső belső hordaléka én vagyok / Esik a zivatar. / Futva kavar egy árny, ő is a mai nappal zár. / Jelképes jelek a jelzőlámpák (de legalább jelzenek). / Tekeredik egy utcaseprű. / Hulla hoppozik, a fény. / Lehet hogy ilyenkor elfogy a tény.” (cím nélkül)

„Egy 19 éves (...) költő vagyok, szeretném megkérdezni önöket mint szakavatott embereket, hogy mi a teendőm hogy a verseimet amelyek elég szép számban vannak, hogyan lehet kiadni vagy kiadni, akár önköltségen is, vagy ehhez előbb publikálni kell-e valahol, pl. önkönl? ennek egyáltalán mennyi az esélye, vagy kihez forduljak? nem vagyok ilyen téren abszolút informált, és nem is akartam eddig publikálni, mert nem találtam hozzá megfelelő irodalmi lapot, illetve nem is nagyon gondoltam a dologra. De azt hiszem az Irodalmi Jelenbe mégis szívesen tenném, bár teljesen nem vagyok tisztába a lap koncepciójával és céljaival. Erről is kaphatnék tájékoztatást? Jó verseim vannak, de ha érdeklí valakit szívesen küldök párat vagy sokat vagy amennyi kell. Egy (...) költő ismerősömnek már mutattam belőlük, s neki tetszettek, de velem nehéz kapcsolatba lépni, mert túl elfoglalt. (...) Még egy kérdésem, hogy hogyan lehet a verseimet levédetni vagy van-e ilyen?”

Nos, kérem, sorrendben: a) Verseit önköltségen adhatja ki, mert kétem, hogy valamely kiadó bukna az ötletre. b) Ehhez nem kell előtte publikálni. c) Mert nincs nagy esélye. d) (Mert) lapunk koncepciója a minőségi irodalom közvetítése. e) Nem kell levédetni verseit, senki nem fogja lenyúlani őket.

B. B.

„– jól esett? – és ha jól? – lepisikáltad? – és ha? – le is kakáltad? – le kellett volna?”

– azt hiszed, ezt csak úgy lehet? ennyibe veszel minket?

– minek kell annyit piszkálódni? (Gáz)

„Ezek a szövegek egy hosszabb sorozat részei, néhány belőlük meg fog jelenni a Látó októberi vagy novemberi számában.”

Sajnos nem jelölte be, hogy a sorozat mely részeit igényelte a Látó, hogy mi boldogan turkáljunk a maradékban. Oh, mily rendkívüli vesztesség ért bennünket! Csak az vigasztal, hogy a Látóban majd olvashatjuk.

S. G.

„Mindig leszel, míg neved mondani tudom, / míg lábaim vihetnek hozzád, / míg hangod hallhatom! / Nem tudok felejteni, / mert vagyok! / Tudod jól, csak veled / Ragyoghat csillagom!”

(Húszéves voltál)

Sajnálatos módon – anyagi okokból – nem engedhetjük meg magunknak, hogy az Irodalmi Jelen könyvformátumban és rózsaszín lapokon nyomtassuk. De mihelyst ez megvalósul, az „Evezz, evez az élet tengerén / meg ne állj a Bánat szigetén” kezdetű nagyszerű opusz mellett az Ön versét is publikáljuk.

Sz. K. Zs.

„Ha kezembe veszem a tollat, azt súgja, / hogy írjak, írjak hosszan sorokat Rólad... / De fehér papíromra sem veted tekinteted, / ezért tintám csak hiába folyó könnyecsepp. // Fája folyik szívem felé a sok színes tinta, / neked halott virág, mi nekem létem sarja. / Te vagy az új remény, mely gyümölcsöt hoz, / míg én szemtelen méh, ki élted rétéről virágport lop” (Tinta)

Maga szemtelen méhecske! Ne nyuvasza kis szívét színes tintákba! Mossa inkább ki tintás lelkét valami jóféle mosóporral, mely megtisztítja a költő hajlamoktól.

H. H.

„Mindennek van valami oka és van célja, minden egyes embernek megvan a maga szerepe ebben a hatalmas színdarabban. Nem születünk csak úgy erre a világra, nem véletlenül vagyunk olyanok, amilyenek. Tiszta lappal indulunk el az életben, amin aztán minden nyomot hagy, egészen életünk végéig jegyzetel ránk, emléket hagyva bennünk az élet, a világ.” (A párkány szélén I./3.)

„Abban a reményben fordulok Önökhöz írással, hogy talán felkelti érdeklődésüket, amivel reményt adnának nekem a további próbálkozásokhoz.”

Írása roppant mély filozofiai gondolatokat hordoz, melyek az újdonság döbbenetes erejével hatottak ránk. Kiszaladtunk vele az utcára, és hirdettük ezt az új ígét, és körénk gyűltek a polgárok és csak úgy szívták magukba a bölcséletet. Majd visszamentünk a redakcióba és telefonáltunk az Irodalmi Jelen reményosztályára, hogy van-e még remény. Aszondták: nincs, erre az évre elfogyott.

P. J.

„Álmos-szemmel estben / kell nekem / este esteekben / fent egekben / még nem elég esteleken / a könny szemedben / álmodtam éjjel elment / esteleket” (Te megint szeretem)

Szerfölött kedveli az e hangzókat eme kváziszperente-versekben. Hogy hasonzorúen válasszoljak: nem kell mert nem szeretem eme verseket.

B. F.

„szememmel intek / nővér hajol fölém / ruháján átsejő keble arcomhoz ér / úgy alszom el” (A bestia)

Mi is, mi is szeretnénk így elaludni!

B. F.

„Friss szél sziszeg éjszaka, gyötri az álmot / És ifjú szívemnek e táj nyomorú. / Múlt éjjel ez ifjú, ki itt ma a vádolt / Álomba betért szelíden s szomorún” (Pilátusné álma)

Egy hajsza válaszolja el a közléstől: kicsit-kicsit keményítsen be és küldjön még!

Rövid önéletrajz: 1945-ben születtem, kertészeti- és földmérő szaku technikumot végeztem, azonkívül

voltam színházi díszletmunkás és adminisztrátor is, bedolgozóként alkalmaztak legutóbb. Szerzői est-en felolvasta /közösén egy azóta elhunyt íróbarátommal rendezték meg Rózsa T.

Endre szerkesztésében 1975. /neves színész a verseimet!

A színhely az Eötvös klub volt. Verset fogadott el tölem közlésre 2 irodalmi lap pl.-és pár katolikus folyóirat. A versem közlésére számítok, nyilván. Nagy László és Rónay György biztatott, amíg éltek, kötetem még nem jelentettek meg tőlem!

ARATÓDALOK A NÉP SZIVÉBŐL!

Aratódalok zengnek majd a nép szivéből, a kalász tengernyi -beérett!-. És a marokszedők éjszaka fényben verejtékezve hajlongnak, nagy a munka, építsük a szent szabad Jövőt, mi akik a lágy gordonkaszólót is szeretjük, a szépet, a kis pohár bort munka után.. Mert a buzavirágkékszemű kislányok nevetnek ránk, ezredévek óta így van ez már, mert mérhetetlenül gyönyörű az aratás utáni égő ének, a többszólamú kórusok visszhangozzák: "Beérett a a föld sóhajából, Isten szerezte tétől, verejtékező munkától a termés, szent a kenyér amit belőle sütnek!"

Kelt, 2005. VII. 14-én

VAGYOK ÉN IS!

K. L.

Árvizes verse mindent megér...

Jött az ár

(Árvíz hullám Románia 2005)

Jött az ár,
Vitt mindent
Ami
Újába állt.

Vitt házat,
Kertet,
Állatot,
Embert.

Az árt megállítani
Nem lehet,
Ha nem talál utat,
Vág ő magának.

Jött az ár,
Nagy mosogatást csinált
Irtott, pusztított,
Maga után nagy nyomort hagyott.

Jött az ár,
Hirtelen jött ám,
Senki nem várta,
Senki nem gondolta.

Jött, elment,
Pusztított, ártott,
Sok-sok embert
Ház nélkül hagyott.

Jött, elment,
Zúgott, zúdított,
Moraja lecsillapult,
Nyomába sok mocskot hagyott.

A víz útját megállítani
Nem lehet,
Dagadó árral jön,
Pusztít, majd megcsendesül.
(2005. szept. 22.)

G. Z.

Könnyfakasztó hatyúdalát teljes egészében közöljük, hadd zokogjanak érző Olvasóink:

Egy hatyú dala

Mikor jó a tavasz, s minden kivirágzik,
Szélingatta virágon lepke hintázik,
Leszállt egy hatyúpár. Gyönyörű, hófehér.
Csodálatos daluk a tundrán át elér.

Kecses táncot járva az új fészket rakják,
Tundra virágai a kis hatyúkat várják.
Állandóan hallik a hím hangos dala.
Körüllengi párja szemérem-illata.

Puha fészkalja, bődtő illatok,
Fészkekben vannak már a fehér tojások.
A kis hatyúk csipogása hallik már,
Hattyúpapa dala a légben messze száll.

Fekete talpukkal evezve sebesen
Észre sem veszik, hogy róka áll lesen.
A nyár forró, az éjszaka világos,
Tanítja repülni családját a páros.

Hogy – mire a tundra színét télre váltja –
Szárnyuk erős legyen, a légbe felszállva.
Zivataros éjjel a róka lecsapott!
A mamahattyúból kisorókáknak adott!

A megrettent apa védeni sem tudta!
Mikor eljött a tél, készültek az útra.
A légben messze száll a készülő dala.
Újra el kell szállni, hosszú hatyú sorba.

Vajon hányszor szálltak el együtt a múltban?
De most nincs anya a kicsiny családban!
Az apahattyúnak nem lesz több éneke,
Elvesztette párját! Oda az élete!

Mire a kis család messze délen leszállt,
A tundrán a tél nagy hideggel beállt.
A hó alatt hatyútollak fekszenek,
Átadva magukat örök enyészetnek.

LAVRA PONTI

Szeleleőről

Szeleleőről jöttek - lopogtattak
belem szöktöttek - rétegekben laktak
szeleleőr jöttek - löngöttek
belem szöktöttek - sejtelenben laktak
szeleleőr jöttek - epimuráiban

Testvéreimnek

Először bavatam mesélését
- míg van remény, hogy neked jobb legyen.
Működök örökre, rád bízom,
Sajdalmas macskát, kisablak remény

(Simogató)

kegyesed simogatója formáid
s míg aletyűst
akaratlanul bebizonyítod

Déjà vu – avagy a múlt idő jövője

Folytatás a 26. oldalról

Ez a kép nagyon inspirálóan hatott rám, annyira, hogy elhatároztam, hogy egyszer megszövöm. Gobeliné akkor vált, amikor életemben először hallottam játszani a Muzsikás Együttest. Az én áttranszformált zenekarom mögött Hármashalom látható, amit a faluromboláskor eldózerolt házak téglafalai alkotnak. Úgy, ahogyan megmaradt rajtuk a vakolat, mintha behavazott hegyek lennének. Az egészet az örökzöld borostyán futja be.

Igy született meg a *Visszajöttök a zenészek* című gobelin.

Ami nagyon érdekes, a Muzsikás nem tudta, hogy ők keltették életre bennem a régi zenekart.

Évekkel később föl hívtak, hogy készítenek egy lemezt, és megengedném-e, hogy ez a gobelin legyen a lemezborítón? Természetesen nagy örömmel járultam hozzá, s így ez a gyönyörű harmonikus kör bezárult.

– A budapesti gyűjteményes kiállításán olyan sokan voltak, hogy visszafordultak a lépcsőkről, mert nem fértek be a hatalmas termekbe. Most már körülbelül a 60-ik egyéni kiállításnál tart. Ezek után nem meglepő, hogy már fiatal művészként – harmincegyévesen – egészen komoly elismerésekben részesült, mint például a Munkácsy-díj. Rendes tagja a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémiának. Ezek a díjak mit jelentenek?

– A Munkácsy-díjat nagyon korán kaptam, meg is lepődtem, de nagyon örültem neki. Én festőművészeket készítek, de egyszer egy nagyon nagy művész – Tarján Hédi, aki már nem él Magyarországon – azt mondta, hogy a festményeim olyanok, mintha szöve lennének. Valószínűleg azért gondolta így, mert olaj- és pasztellképeim textúrája emlékeztetett a szövekre. Egyébként ő Ferenczy Noémi-tanítvány volt, és mesterének szellemiségét átadta nekem. Neki nagyon sokat köszönhetek.

Én nem tartom magam textilművészeknek, mert ők az anyagból indulnak ki, én meg az ideából... Frank János művészettörténész határozta meg a legjobban: fonalakkal festek. Ez tényleg így van, mert szöveés közben keverem a színeket, mint egy festő a festéket.

Nem vagyok képzőművész, nem vagyok iparművész, ez meghatározhatatlan, valami vagyok! Ugyanígy vagyok a kitüntetésekkel is, nagyon jól esik, 2002-ben valahonnan rám esett egy Erdemes Művész-díj, nagyon-nagyon örültem neki. De amikor a vendégkönyveket olvasom, az az én igazi kitüntetésem. Tavaly a KOGArt kiállítás után megkaptam a vendégkönyvet, olyan mennyiségű beírás volt, annyi biztatás, szeretet, hogy az első húsz oldal után letettem, mert elszégyelltem magam, ennyi dicséretet látván. De azért őrzöm a nehezebb napokra...

Olyan hosszú és magányos folyamat egy-egy kárpit megszövése, hogy amikor a kiállításaimon hirtelen sok emberrel és sok munkámmal találkozom, akkor nehezen dolgozom fel a rám zúduló érzéseket. De ez ad igazi erőt. Ezek az érzések életnek.

– Rengeteg helyen volt kiállítása. Hová szeretne még eljutni?

– Most Finnországban van egy évig az anyagom, vándorkiállítás. Nagyon kíváncsi voltam, vajon mi az, amit éreznek abból, amit én csinálók. Értették és szerették, szép kritikák jelentek meg.

Egyébként nekem Zalaegerszeg ugyanolyan kedves, mint Párizs, és szintén nagyon szeretem a falusi kiállításokat. Tavaly Rómában, idén Császártöltésen, a falunapon állítottam ki.

Az ilyen színészséget szeretem, amikor utaznak a gobelinjeim, és ők beszélgetnek a különböző nyelveket beszélő kiállításműveikkel...

Nekem az a legfontosabb, hogy műtermemben dolgozhassak, hogy így mondhasam el az embereknek azt – a gobelin nyelvén –, ami engem nagyon foglalkoztat, és talán őket is, és ilyen módon beszélgetünk egymással.

Ötéves a Marosvidék

Ami Szegednek a Tiszatáj, az Makónak és térségének a Marosvidék. A kulturális, művészeti folyóirat, amelynek eddig tizenhat száma jelent meg, öt éves fennállását ünnepelte a közelmúltban.

Az ezredforduló évében, éppen Szent István ünnepekor látta meg a napvilágot a Marosvidék első száma. A szerkesztők akkor még csak remélték, hogy évekig tartó, értékörző vállalkozás lesz az övék: időről-időre összegyűjteni és közzé tenni a környék múltjának és jelenének írott kincseit. A térségi pedagógusok történelem és társadalomismereti munkaközösségében megfogalmazódott ötlet nyomán háromtagú szerkesztőbizottság látott munkához. Szilágyi Sándorné, Korell Gertrúd és Jámborné Balog Tünde szándéka az volt, hogy újáélessze a tájegység – négy évtizeddel azelőtt már létezett – irodalmi, művészeti, tudományos folyóiratát. Próbálkozásukat először érdeklődés, majd elismerés kísérte. Támogatóik két évvel később megalakították a Marosvidék Baráti Társaság nevű civil szervezetet, amely a szülőföldjét szerető, értékeit ismerő, és az újság fennmaradásáért tenni akaró emberek közössége. Nélkülük, a térség önkormányzatainak anyagi segítsége és pályázati források nélkül nem kerülhetett volna nyomdába az eddig megjelent tizenhat lapszám. A folyói-

ratban elsősorban olyan helytörténeti, néprajzi írásokat tesznek közzé, amelyek a környéken élő tanárok, kutatók munkájának eredménye, de országos hírnévvel bíró irodalomtudósok, történészek is megtisztelték már írásaikkal a Marosvidéket. A szerkesztők és a szerzők a jeles évfordulóra tematikus összeállítással emlékeztek. Ilyen volt például a Kossuth Lajoshoz, a Bálint Sándorhoz, vagy idén tavasszal a József Attilához kötődő írásokat tartalmazó kiadvány.

A külsejében is tiszteletes és igényes folyóirat előfizetőinek tábora az eltelt öt év alatt folyamatosan nőtt. Ma már nem csupán a térségben olvassák: a Makóról elszármazottak hírért vitték országszerte. Rendezvényeikkel, a népszerű irodalmi kávéházi délutánokkal és a hagyományörző vacsorás estekkel sikerült megszólítaniuk a város és környéke közönségét, hiszen egy-egy ilyen összejövetelre kétszázán is eljöttek. Legutóbb, fennállásuk ötödik évfordulóját ünnepelték meg Szent István napi vacsorás bállal, amellyel szintén egy szép régi makói szokást elevenítettek fel.

VARGA MÁRTA

A **MAROSVIDÉK** aktuális számából:

Néprajz

Tóth Ferenc: A makói ember mentalitása
Vargáné Nagyfalusi Ilona: Mindentudó parasztemberek (kutatás)

Mesterségek

Lenhardt Béla: Egy szíjgyártó család története

Múltunk

Gilicze István: Betyárvilág Lelén, **Rác Dániel:** Nagypám és Trianon

Irodalmi kalandozások

Szakács Réka: Váttamberség, **Jámborné Balog Tünde:** A Szerecsen

Kilátó

Papp János: Jeles makóiak itthon és a nagyvilágban, **Urbancsok Zsolt:** Interneten a makói zsidóság története

Hetedhét ország

Medgyesi Pál: Jégföld-tűzföld (Izlandi utazás), **Pál László:** Magyarok Kanadában

IJK Irodalmi Jelen Könyvek

fisz

Fiatal Írók Szövetsége Budapest

Nagyálmos Ildikó

Félmozdulat

A szerelmet vágyó, a társat kereső, a lelket be- és kitarakó lírai mag újszerű megfogalmazásának lehet tanúja az, aki kezébe veszi Nagyálmos Ildikó második verskötetét. A fiatal költőnő a képzelet és az érzelm félreeső, be nem látott tájaira kalauzol. Verseinek hangulatával tüzet szít, őszinteségével maradandóan felkavar.

IJK

Irodalmi Jelen Könyvek

Bágyoni Szabó István

Elszabadult konténerek – Naplóregény 1986–89

A romániai magyar értelmiség kálváriájának dokumentuma ez a naplóregény. Az otthonról a hazába kivándorló író és szerkesztő átéli a korszak értelemsorvasztó, testet és lelket roncsoló diktatúrájának poklát, a múlt század utolsó két évtizedében. Az átél valóságát nem lehet közömbösen a történelem szemétkosarába seperi, hiszen az akkor megtörténtek utóhatásait még máig sem tudta kiheverni a létéért, nemzeti megmaradásáért küzdő értelmiség.

IRODALMI JELEN

Kiadja az Irodalmi Jelen Kft.

és az Occident Média Kft.

Igazgató: Szőke L. Mária

Szerkesztőség és kiadó: 1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5
310085 Arad, Eminescu utca 55-57. szám,
tel.: 0040/257/280-751, 0040/257/280-596 (fax),
http://ij.nyugatijelen.com, ij@nyugatijelen.com.

ISSN: 1584-6288

Előfizetés hat hónapra: 1006 Ft/10 (100 000) lej/2,50 €
+ kézbesítési díj
egy évre: 2012 Ft/18 (180 000) lej/5 € + kézbesítési díj

Munkatársak: Böszörményi Zoltán főszerkesztő, Nagyálmos Ildikó felelős szerkesztő, Orbán János Dénes (Vers), Mészáros Sándor, Pongrácz P. Mária (Próza), Elek Tibor (Kritika), Karácsonyi Zsolt (Film, Színház), Irházi János (Interjú), Faludy György, Szőcs Géza, Kukorely Endre (Főmunkatársak).
Olvasószerkesztő: Gáll Attila; Lapszerkesztő: Bege Magdolna

Magyarországon előfizethetnek, illetve információt kérhetnek a következő telefonszámon: 0036-1 3033443, vagy a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail címen.

Megrendelhető Romániában a következő postai katalógusszámok szerint:

Temesvári Regionális Postaigazgatóság – 13215; Kolozsvári Regionális Postaigazgatóság – 14128; Brassói Regionális Postaigazgatóság – 1 hónapra: 15034, 6 hónapra: 215034, 1 évre: 315034.

Anyagaink utánköltsége csak a forrás megjelölésével. Eddig nem közölt írásokat fogadunk csak el.

Ez a lapszám 23 000 példányban jelent meg.

Hirdetéseket a kiadó címén veszünk fel.

